

WADSCHIERGAARD

lidt historie fundet i forskellige kilder per 2014

This paper is copyright you who are all living family members and your ancestors and descendants at all times mentioned in the following pages; this is typed by Carl Peter Haraldsøn Madsen in 2013 in Canada and dedicated to my children including Samuel Julian Zachariae, Marie Louise Carlsdatter or Robert Vincent Madsen and all our descendants and in honour of our ancestors including my beloved mother Marie Kristine Madsen and always missed father Harald Mark and all their ancestors for whom love to one another always has been pivotal.

Content:

- 1) Carl Madsen relation til Vadskjaergaard og frit efter Kongeriget Danmark Runeberg project.*
- 2) Dynastier frit ca 1300 til ca 1950.*
- 3) Ejerhistorie – highlights.*
- 4) Kort; af kortogmatrikel styrelsen aar 1787-2011.*
- 5) Ejerrække.*
- 6) S. Nygård, cand. mag. Hefte om Vadskaergaard*
- 7) Skifter, uddrag af noget skifte forretninger som viser nogle ejerforhold udarbejdet af Erik Brejl.*
- 8) Folketaellinger aar 1787-1880 fra Danmarks Arkiverl uddrag visende ejer, familie og ansatte ved Vadskaergaard.*

Appendix: Extended dynasty map

1) Carl Madsen relation til Vadskjaergaard og frit efter Kongeriget Danmark Runeberg project.

Indledning

Der er meget material om stedet og menneskene; her kun et lille hurtigt uddrag fra andre kilder og samlet her af Carl Madsen.
<http://danskeherregaarde.dk/manorholder/vadskjaergaard/ejerhistorie.aspx>

Komplet herregård vil sige, at der under gården skulle høre over 200 tdr. hartkorn fæstegårde, der alt sammen lå inden for en afstand af 15 km fra herregården. Som kompensation for skatteadministrationen fik godsejerne i 1682 bevilget skattefrihed for deres hovedgårdsjord, hvis disse var komplet:

I 1718 under Jacob Holm udgjorde godsets fæstegårde 226 tdr. hartkorn saaledes komplet; og udvidet under Rasmus Joergensen som dog gik fallit overtaget af Christian Frederik Levetzau som i 1734 solgte gården til **Oluf Madsen Dahl** under hvem godset nok havde sin største udstrækning.

(1734-1759) **Oluf Madsen Dahl og Kirsten Michelsdatter** (CPHM's 6 tip oldeforaeldre)
(1759-1773) Mads Olufsen Dahl (hans ældste soen)
(1773-1774) Inger Lauridsdatter Vadum, gift 1) Dahl, 2) Gleerup (hustru)
(1774-1775) Jørgen Gleerup (hendes anden husbond)

Oluf Madsen Dahl blev efterfulgt af sin søn Mads Olufsen Dahl og dennes enke, Inger Lauridsdatter Vadum, som i 1774 bragte Vadskærgaard til sin anden mand, Jørgen Gleerup (indgift i Carls familie). I Jørgen Gleerups tid som ejer af Vadskærgaard begyndte frasalget af fæstegodset på flere af de store gårde i Vestjylland og senere også på Vadskærgaard.
Vedlagt kort hvor **Firkant** symboliserer Vaskjaergaard og **Stjerne** Toerring Kirke.

De ideale 15km begrænsning af gaarden vises med circler; hvis DK havde ca 375.000tdhk og inkluderende Slesvig Holsten paa ca 16,000km² altsaa DK totalt set ca 60,000km² saa udgoeres 1 km² af ca 6tdhk og saaledes maatte Vadskjaergaard mellem ca1718-1774 med mere end 226 toender er gaarden altsaa i princippet naesten 40kvadrat kilometer; med lavere bonitet her i vest-jylland nok naermere det dobbelte altsaa taettere paa 80kvadrat km saaledes en circle med radius paa godt 5km ... km (diameter 10km); Jorden laa spredt og I dette tilfaelde taelder vand ikke med.

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

2 *Dynastier frit ca 1300 til ca 1950.*

Kilde: <http://runeberg.org/trap/3-5/0512.html>

Vadskjærgaard tilhørte i 14. Aarh. Christiern Nielsen, der solgte den til Hr. Jep Olsen Lunge; Senere kom den til Friiserne.

Friis-Dynasty (b1480-1663):

Niels Friis 1525, Søn Godske F. 1540-84, Søn Jørgen F., † 1632, Søn Just F., † ugift 1661, derefter dennes Broder Niels F. til Favrskov og hans Søn Mogens Friis, første Greve af Frijsenborg. V. kom saa 1663 ved Magelæg til Rigsadmiral Ove Giedde.

Various:

1663 ved Magelæg gik Vadskaer til Rigsadmiral Ove Gieddes Arvinger og derfra til Amtmd. Knud Giedde († 1707), der 1690 mistede den ved Indførsel til Amtmd. Ove Lange. Amtmd Ove Lange skødede i 1693 V. (21, i alt 80 Td. H.) for 1832 Rd. til Forpagter Nors.

Holm dynasty (1693-1725):

Fra 1693 Christen Nors, hvis Enke Mette Christensd. 1700 skænkede sin Halvpart af V. (90 Td. H.) til sin Svigersøn, Præsten i Saltum Jacob Lauridsen Holm († 1717), hvis Sønner Jacob og Christen H. 1722 skødede 2/3 af V. (42, 58, 454 og Kirkegods 20 Td. H.) til deres Svoger, Byfoged i Nykjøbing Rasmus Jørgensen († 1746), der vistnok havde arvet 1/8 af V. med sin Hustru, men gik fallit, og 1725 blev V. (21, 29 og 237 Td. H.) købt paa Aukt. for 6716 Rd. af Generalmajor Chr. Fr. Levetzau til Restrup.

Dahl-Dynasty (1754-1779):

Chr. Fr. Levetzau til Restrup i 1759 skødede Oluf Madsen Dahl († 1772), der vistnok havde købt Gaarden 1754, V. til sin Søn Mads Olufsen D. († 1773), hvis Enke Inger Lauridsd. Vadum bragte Gaarden til sin 2. Mand Jørgen Gleerup, som 1775 ved Aukt. solgte V. (21, 20 og Kirkegods 6 Td. H.) for 5000 Rd. til Simon Andrup († 1779); han skødede 1779 V. for 6100 Rd. til Alex. Nybo fra Brøndum.

Various:

Alex. Nybo fra Brøndum han skødede 1794 V. for 10,000 Rd. til Forpagter Marcus Sveistrup, som 1807 for 10,600 Rd. solgte den til Mads Agger († 1842)

Agger dynasty (1807-1955)

1807 koebte Mads Agger († 1842) overdrog den 1835 til Sønnen Jens A. († 1859), efter hvis Enkes Død 1867 den kom til Sønnen Mads A., den nuv. Ejer. — Den nuv. Hovedbygning, i 1 Stokv., er opf. 1860; den ældre, der laa N. for den, har i sin Tid bestaaet af 4 Bygninger og har vistnok været omgivet af Vand. Fra V. stammer den 1712 fødte Digter Chr. Fr. Wadskjær († 1779), hvis Fader var Forpagter paa V.

END OF DYNASTIES.

Front page picture Wadschier area July 2014 by Carl Madsen

3 Ejerhistorie – highlights.

Kilde:

<http://danskeherregaarde.dk/manorholder/vadskærgaard/ejerhistorie.aspx>

Ejerhistorie efter Danske Herregaarde:

Vadskærgaard er en gammel herregård, som nævnes allerede i 1300-tallet. En af gårdens første ejere var Christiern Nielsen, der solgte Vadskærgaard til Jep Olsen Lunge. Derefter kendes gårdens historie ikke for de følgende 200 år.

I 1500-tallet kom Vadskærgaard til adelslægten Friis, der ejede gården gennem flere generationer. Slægtens første ejer var Niels Friis, der blev efterfulgt af sin søn Godske Friis og dennes søn Jørgen Friis. Jørgen Friis var ivrig efter jordegods, og i hans tid som ejer af Vadskærgaard blev godsets størrelse forøget med mange fæstegårde. Ved Jørgen Friis' død i 1632 overtog sønnen Just Friis gården. Som mange andre af tidens unge adelsmænd havde Just Friis været på udenlandsrejser, idet kravene til adelsmændenes uddannelse var blevet skærpet i løbet af 1500-tallet. Ligesom sin far udvidede Just Friis Vadskærgaards tilliggender, og da han døde barnløs i 1661, tilfaldt gården hans nevøer Otte Friis og Mogens Friis.

Da Otte Friis kæmpede med dårlig økonomi, solgte han året efter overtagelsen sin part af Vadskærgaard til sin godsrige fætter Mogens Friis. Allerede året efter overtagelsen mageskiftede, dvs. byttede, han Vadskærgaard bort for at koncentrere sine besiddelser i Østjylland, hvor han i 1672 kunne oprette grevskabet Frijsenborg. Vadskærgaard kom til arvingerne efter rigsadmiral Ove Giedde, af hvilke sønnen Knud Giedde blev eneejer. Da Knud Giedde var en virksom herre, blev Vadskærgaard drevet af forpagtere i hans tid som ejer.

Fra Knud Giedde kom Vadskærgaard i 1690 til Ove Lange, der kun beholdt gården indtil 1693, hvor han solgte Vadskærgaard til Christen Andersen Gjerum, der som flere af gårdens tidligere ejere forøgede godset. Modsat Knud Giedde havde Christen Andersen Gjerum en stor interesse for Vadskærgaard, som han ønskede at gøre til en komplet herregård. Det vil sige, at der under gården skulle høre over 200 tdr. hartkorn fæstegårde, der alt sammen lå inden for en afstand af 15 km fra herregården. Som kompensation for skatteadministrationen fik godsejerne i 1682 bevilget skattefrihed for deres hovedgårdsjord, hvis disse var komplette. Christen Andersen Gjerum havde dog ikke fået opfyldt dette mål, da han i 1700 døde.

Fra 1700 til 1703 blev Vadskærgaard ejet af enken Mette Christensdatter, som i 1703 indgik nyt ægteskab og overlod gården til svigersønnen Jacob Holm, der blev eneejer af Vadskærgaard. Det lykkedes Jacob Holm at opfylde svigerfaderens mål om at gøre Vadskærgaard komplet. Ved skiftet efter hans enke i 1718 udgjorde godsets fæstegårde 226 tdr. hartkorn. Vadskærgaard tilfaldt parrets børn i forening. Svigersønnen Rasmus Jørgensen udkøbte i 1722 medarvingerne.

Rasmus Jørgensen havde spekuleret kraftigt i godsopkøb, men allerede inden han overtog Vadskærgaard, var han dybt forgældet.

Han pantsatte også sin hustrus andel af Vadskærgaard, og straks efter købet af de øvrige 2/3 af gården måtte han pantsætte denne andel til Christian Frederik Levetzau. I 1725 væltede korthuset, og Levetzau overtog Vadskærgaard på tvangsauktion.

Christian Frederik Levetzau var en af Danmarks store godsejere, og af nogle af sine gårde kunne han derfor oprette stamhuset Store Restrup, hvorved Christian Frederik Levetzau selv blev ophøjet i grevstanden. Vadskærgaard var ikke så betydningsfuld for den godsrige ejer, og i hele Christian Frederik Levetzaus tid som ejer blev Vadskærgaard drevet af forpagtere, indtil Christian Frederik Levetzau i 1734 solgte gården til Oluf Madsen Dahl.

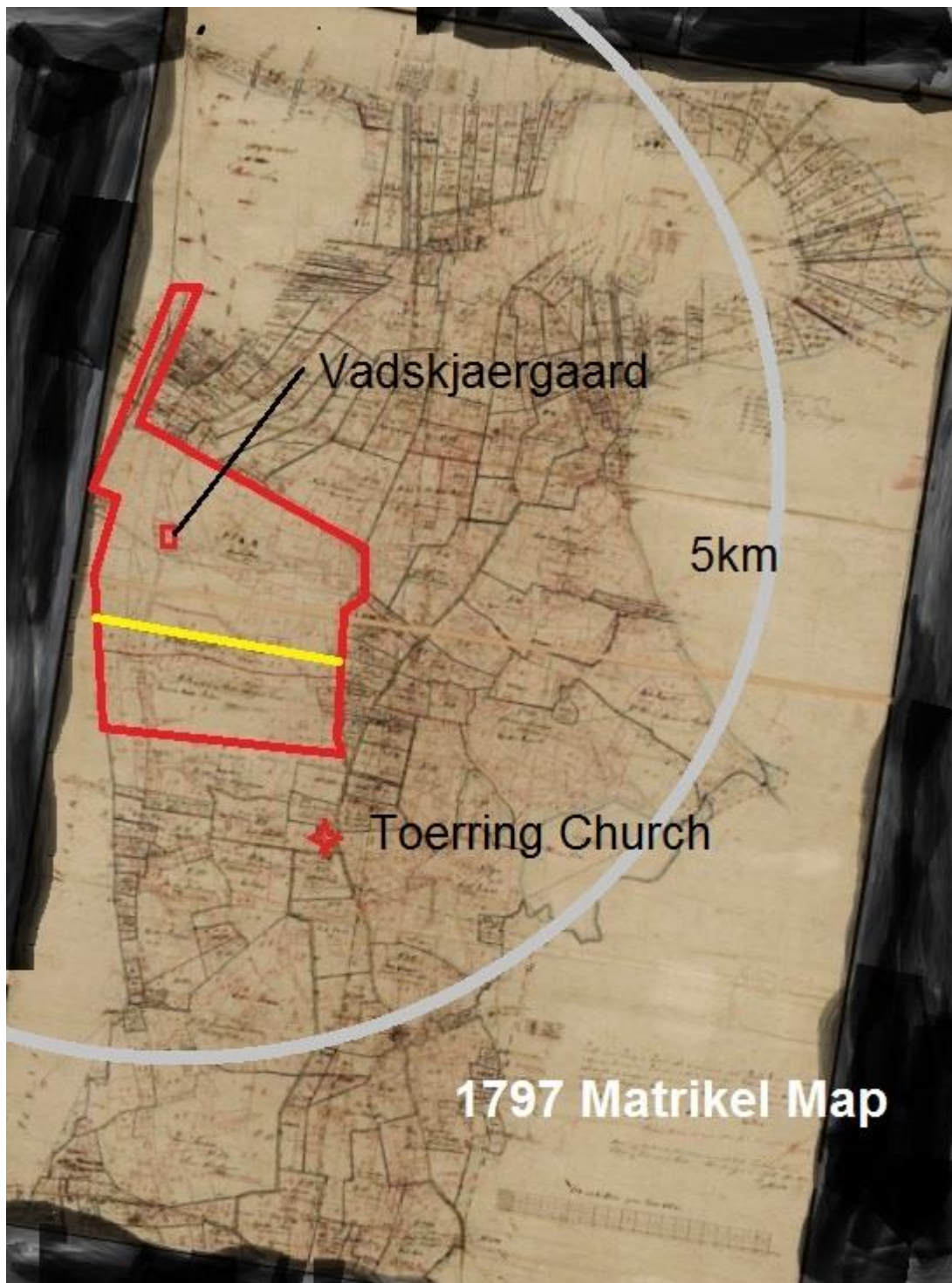
Oluf Madsen Dahl blev efterfulgt af sin søn Mads Olufsen Dahl og dennes enke, Inger Lauridsdatter Vadum, som i 1774 bragte Vadskærgaard til sin anden mand, Jørgen Gleerup. I Jørgen Gleerups tid som ejer af Vadskærgaard begyndte frasalget af fæstegodset på flere af de store gårde i Vestjylland og senere også på Vadskærgaard. Ved auktion i 1775 solgte Jørgen Gleerup Vadskærgaard til Simon Andrup, der tre år senere solgte gården til Alexander Nyboe. Alexander Nyboe solgte i 1794 Vadskærgaard til Markus Sweistrup, der i sin tid som ejer fik tilladelse til udparcellering af selve hovedgårdens jorder, hvorefter han i 1807 solgte hovedparcellen og Tørring kirke til Mads Jensen Agger.

Mads Jensen Aggers efterkommere var ejere af Vadskærgaard i mange generationer. Selv klarede Mads Jensen Agger sig godt igennem landbrugskrisen uden større besværligheder, hvorefter han i 1835 kunne overdrage Vadskærgaard til sønnen Jens Christian Agger. Også Jens Christian Agger blev efterfulgt af sin søn, Mads Agger, der ligesom sin far blev en af egnens betydningsfulde mænd. Knud Agger solgte i 1955 Vadskærgaard til E. Christensen, der allerede året efter solgte gården videre til J. Krabbe.

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

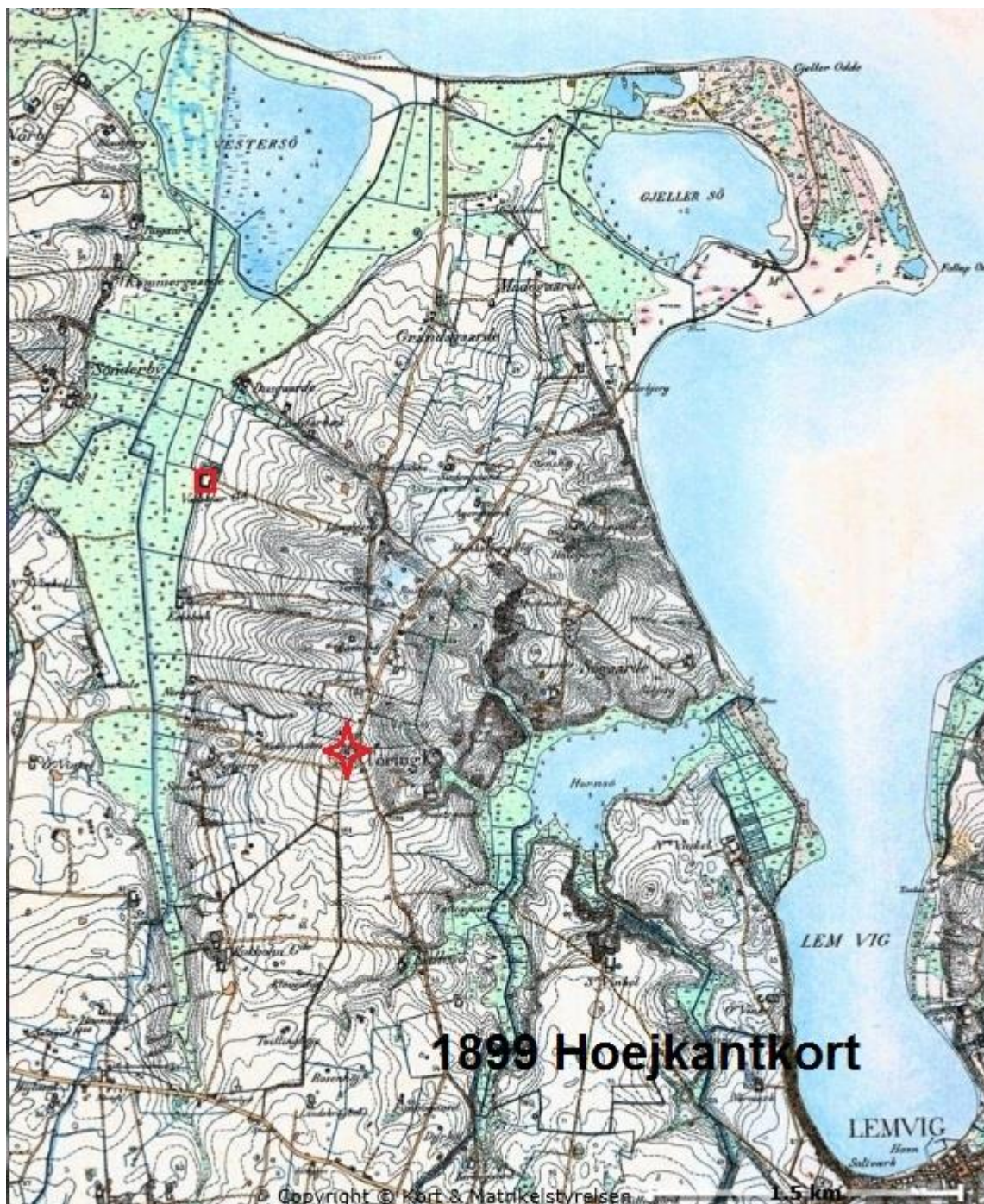
4 Kort; af kortogmatrikel styrelsen aar 1787-2011.

: <http://historiskatlas.dk/> klik : [Kort](#)

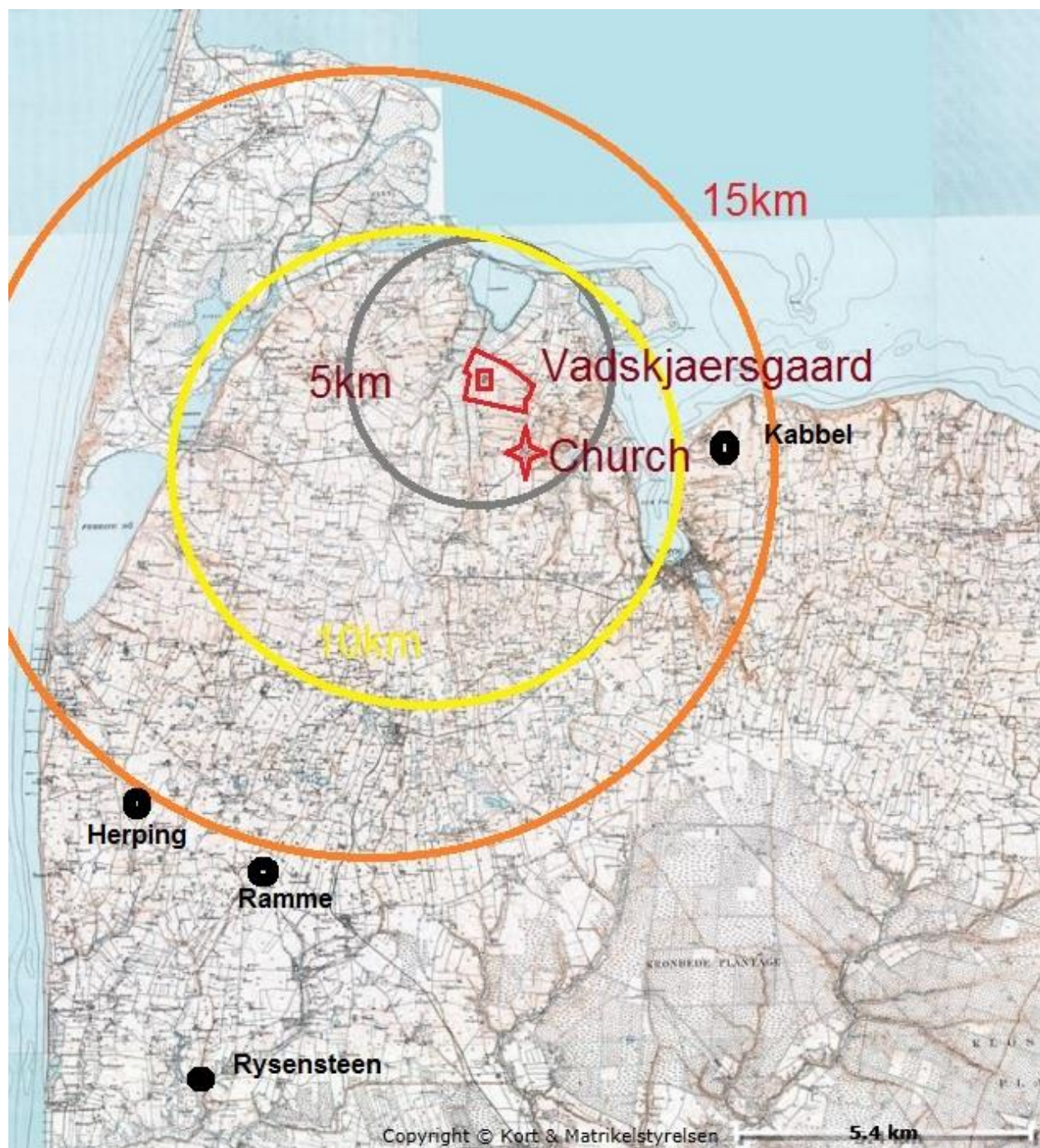
Kort fra 1797 vier matrikel skel

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

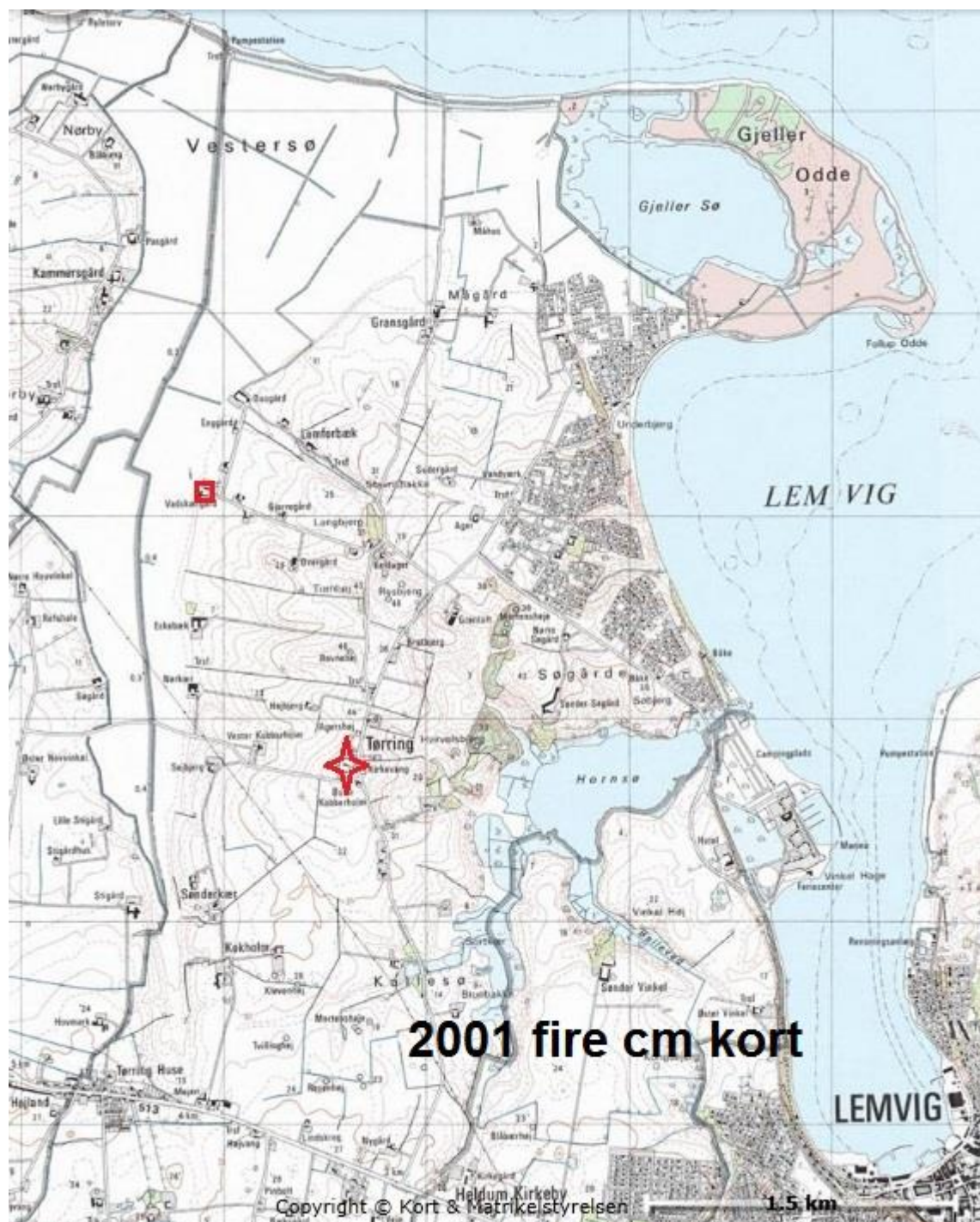
1899 Hoejkantkort ref: Kort&Matrikelstyrelsen – viser Vadskærsgaard (firkant) og Vadskærs Kirke/ Toerring Kirke (stjerne).

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

1945 Lavkantkort Viser nærmeste andre herregaarde – ogsaa viser det ca 5km radius omfang gaarden som minium havde, mest indenfor 2mil (15km) af gaarden;

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

2001 4cm kort viser Vadskærsgård (firkant) og Vadskærs Kirke/ Tørring Kirke (stjerne).

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

2011 Luftfoto viser Vadskærsgård (firkant) og Vadskærs Kirke/ Toerring Kirke (stjerne).

5 Ejerraekke

Ejerraekke iht Wiki based on mentioned in sources.	Ejerraekke iht Danske Herregaarde.
<p>ca. 1350 Christian Nielsen 1400-tallet Jep Olsen Lunge 1522 Niels Friis 1568 Godske Friis 1585 Jørgen Friis ca. 1590 Henrik Friis 1591 Erik Pallesen Friis Jørgen Friis/Just Friis/Christoffer Friis ca. 1661 Jens Friis 1665 Rasmus Andersen 1676 Mogens Sørensen (forpagter fra 1669) 1680 Laur. Jensen 1688 Knud Giede ca. 1692 Ove Lange 1694 Hans Pedersen Østrup 1703 Jak. Lauridsen Holm 1710 Thomas Klemmesen Rasmus Jørgensen 1723 Chr. Fr. L. 1724 Oluf Terkildsen 1734 Lars Hass 1737 Mads Jensen Maae 1760 Mads Olesen Dahl 1789 Nyboe 1801 Else Marie Mørk 1806 Mads Ager 1845 Jens Christian Agger 1869 Mads Agger 1903 Karen Agger f. Breinholt ca. 1906 Mads Agger 1918 J. Krabbe 1956 Statens Jordlovsudvalg 1983 Kurt Staunstrup</p>	<p>(1522-1540) Niels Friis (1540-1584) Godske Friis (1584-1632) Jørgen Friis (1632-1661) Just Friis (1661-1662) Otte Friis (1661-1663) Mogens Friis (1663-1690) Knud Giede (1690-1693) Ove Lange (1693-1700) Christen Andersen Gjerum (1700-1703) Mette Christensdatter, gift 1) Gjerum, 2) Schmidt (1703-1717) Jacob Lauridsen Holm (1717-1718) Anne Marie Christensdatter, gift Holm (1718-1722) Jacob Holm (1718-1722) Christen Holm (1718-1725) Rasmus Jørgensen (1725-1734) Christian Frederik Levetzau (1734-1759) Oluf Madsen Dahl (1759-1773) Mads Olufsen Dahl (1773-1774) Inger Lauridsdatter Vadum, gift 1) Dahl, 2) Gleerup (1774-1775) Jørgen Gleerup (1775-1778) Simon Andrup (1778-1794) Alexander Nyboe (1794-1807) Markus Sweistrup (1807-1835) Mads Jensen Agger (1835-1864) Jens Christian Agger (1864-1867) Cecilie Johanne Smith, gift Agger (1867-1918) Mads Agger (1918-1955) Knud Lauritz Agger (1955-1956) E. Christensen (1956-) J. Krabbe (1956-) A. Lindemann (1956-) F. Lind Pedersen (1983-) Boet efter Vita Viola Staunstrup.</p>

6 S. Nygård, cand. mag. Hefte om Vadskaergaard

Bidrag til nogle jyske hovedgårdes historie i nyere tid
(1660— ca. 1850).
Ved cand. mag. S. Nygård.

Uddrag Side 281 til 346

http://www.archive.org/stream/samlingertiljyd00selsgoog/samlingertiljyd00selsgoog_djvu.txt

III. Vadskærgård*

I Skodborg herreds nordvestligste hjørne, tre små fjærdingvej fra Lemvig, ligger i Tørring sogn hovedgården Vadskærgård i et dalstrøg, der løber fra syd til nord ud mod Limfjorden, hvis bølger muligvis i en fjæm fortid har skyllet hen over dalens bund, der nu dækkes af frodigt græs. Det er en gammel gård, men der vides kun lidet om dens ældre historie, og den tilhørte langt tilbage i tiden en kun lidet anset adelsslægt, i hvilken den fra begyndelsen af det 16. århundrede til sidste halvdel af det 17. gik i arv fra fader til søn. Denne slægt, Friiserne med et egern i skjoldet, eller, som den ofte kaldes, Friiserne fra Vadskærgård, førte en temmelig ubemærket tilværelse, når den ikke, som det flere gange skete, gjorde sig bemærket ved enkelte af dens mandlige medlemmers voldsomhed eller ved dens kvindeliges undertiden optrædende tilbøjelighed til at »skikke sig ildec, hvilket dog i datidens sprogbrug ofte kun betyder, at de giftede sig med en ufri, noget, der let måtte kunne hænde

284

i en adelsfamilie, der gennemgående var så fattig, at mange af de gårde, den skrev sig »tiU, i realiteten kun var bondegårde. Den stadige veksel fra fader til søn afsluttedes, da Just Friis til Vadskærgård døde ugift i en høj alder 1661. Da også alle hans brødre ved den tid havde ombyttet det timelige med det evige, tilfaldt gården nu hans to eneste levende brodersønner, Otto Kristoffersen Friis til Astrup og Mogens Nielsen Friis til Favrskov¹⁾. Af disse to var den førstnævnte allerede ved denne tid en forarmet mand, den sidste derimod, på trods af alle slægtens traditioner, i fuld gang med at samle sig rigdomme, der siden skulde gøre ham til opretter af grevskabet Friisenborg. Under disse forhold var det naturligt, at de snart enedes om, at sidstnævnte skulde overtage hele ejendommen med tilliggende. Allerede 5. januar 1662 udstedte Otto Friis i København skøde^{*)} til sin rige frænde på halvparten af Vadskærgård hovedgård, der efter den da gældende skyldsætning var 21 tdr. hartkorn, samt på en del gods, blandt hvilket Søggård, Duggård, Lomfarbæk, Ager og Lykkesgård i Tørring sogn samt et par gårde i Trans sogn. Det lå imidlertid i sagens natur, at denne temmelig ubetydelige og afsides liggende ejendom ikke kunde være af sænderlig værdi for

1) Det beror på en fejltagelse, når gården i sidste udgave af Traps Danmark V. 482 siges at være tilfaldet Just Friises broder Niels til Favrskov. Denne var nemlig død ti år før (Danmarks Adels Aarbog 1886, side 143). Der foreligger iøvrigt intet bestemt om, at Just Friises to brodersønner arvede Vadskærgård, men rent bortset fra, at de ifølge de almindelige arveogtænger måtte gøre det, kan det sluttes af, hvad der iøvrigt vides om gårdens historie på denne tid. — O. Nielsens fremstilling i Skodborg og Vandfuld Herreder side 358 er, som det vil ses, også mindre korrekt.

*) Viborg landstings skøde- og panteprotokol III. 64.

285

Mogens Friis, hvis bestræbelser på denne tid gik ud på at samle sig afrunde udstrakte besiddelser i det østlige Jylland, lige fra Randers til Vejle fjord, og det er derfor antageligt, at hans grund til at overtage den enten var vseret at få fri hænder til at råde for dens videre afhændelse, eller at få et brugeligt byttemiddel ved et mageskifte, han muligvis allerede på denne tid kan have spekuleret på. Han var nemlig en klog mand, der altid vidste, hvad han gjorde. En hovedgård, der lå ham særdeles bekvemt, tildels omkranset af hans udstrakte gods, var Kollerup i

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Had- berg sogn. Blandt de betydelige godsudlæg, der efter Skånes afståelse fandt sted til den 1660 afdøde rigsadmiral Ove Gjeddes arvinger, var også denne gård, som de i april 1662 fik tilskødet af kongen. Ove Gjeddes talrige børn og arvinger havde dels ved denne lejlighed, dels ad anden vej erhvervet jordegods i vidt forskællige dele af landet, og man kunde for så vidt sige, at det kunde være dem temmelig ligegyldigt, om de erhvervede en besiddelse i det vestlige eller det østlige Jylland, ved Lemvig eller ved Randers, til hvilken sidste egn intet bandt dem. Allerede året efter kom der da et mageskifte i stand mellem disse arvinger og Mogens Friis, hvorved han til dem udlagde Vadskærgård hovedgård og gods og af dem fik Kollerup med tilliggende. Det dokument, hvorved han overdrog dem hin gård, kendes ikke; derimod har han ladet tinglæse arvingernes erklæring af i. maj 1663 om den stedfundne byttehandel¹⁾. Ved skiftet efter Ove Gjedde tilfaldt Vadskærgård og gods hans søn Knud, der ikke var helt uden tilknytning til det vestlige Jylland, da han var gift med en datter af gehejmeråd Ove Bjelke til Nørre Vosborg, til hvilken Mogens Friis, hvis bestræbelser på denne tid gik ud på at samle ^c afrunde udstrakte besiddelser i det østlige Jylland, lige fra Randers til Vejle fjord, og det er derfor antageligt, at hans grund til at overtage den enten har været at få fri hænder til at råde for dens videre af- hændelse, el

») Smst IV. 169.

286

gård Knud Gjedde også skrev sig 1667 [^]), sikkert dog uden at være ejer af en eneste tønne hartkorn af den. Hans besiddelser var i det hele taget meget begrænsede; bortset fra en smule strøgods hist eller her, ejede han på denne tid ikke andet gods i Jylland end den lille hovedgård, han nys havde arvet efter sin fader, og de snart talte bøndergårde og huse, der lå til denne, og når alt kom til alt, var han knap nok ejer af dette jordegods, da det som pant gik fra den ene til den anden. Allerede i. november 1668 udstedte han i København pantebrev^{*)} til Jørgen Reitzer, da sekretær i tyske kancelli, senere assessor i kammerkollegiet, ved hvilket han for 700 rdl. in spec. til denne pantsatte såvel hovedgården som den tæt ved denne liggende bondegård Søgård, eller ialt om- trent 43 tdr. htk. •), og året efter, d. 10. juli, gav han samme gods — uden at det vides, om Jørgen Reitzers pantebrev på den tid var annulleret — samt »den konge- lige tiende udi Tørring sogne i pant til kirkekommis- sarius Johan Plum for 1000 rdl. in spec, som denne havde lånt ham af sin plejedatter Maren Bierrings penge^{*)}. Vi har iøvrigt et bestemt vidnesbyrd om, at Knud Gjeddes formuesomstændigheder ved denne tid stod på meget svage fødder, idet han 11. juni 1670 udstedte et doku-

1) Smst. vm. 61.

«) Smst X. 203.

3) I pantebrevet siges det, at pantet ialt beløb sig til 42 tdr. 6 skp.

2 fk. iVu ^{^^}- ^{^t^*} ^{^^} Vadskærgård, som ovenfor meddelt, var 21 tdr. htk. og Søgård efter landgildematriklen var 13 tdr.

3 skp. 2 f k. » alb., er det uklart, hvorledes hint tal fremkommer. Søgård menes iøvrigt tidligere at have været en hovedgård (Traps Danmark V. 482); den skyldte aarlig 1/2 td. smør, 500 hvidlinger, i skovsvin, 6 tdr. byg, 2 gæs, i skp. havre, 4V8 alb. leding og Vs f^{^^} ^{^o}.

*) Viborg landstings kopier af protokollerede breve 1669 28. oktober nr. 3. (Den pågældende skøde- og pantebog er tabt.)

287

ment, hvorved han lovede tolder Jens Jakobsen i Naskov, hvem han skyldte 600 rdl. in spec, som var opsagte ti) udbetaling allerede i juni 1665, at denne skulde fa nævnte sum udbetalt i rede penge, selv om han — Knud Gjedde — fik kongelig bevilling på at gøre opbud, og dl sikkerhed herfor pantsatte han noget gods i Tørring sogn¹⁾, una[^]elig en tvivlsom garanti for, at kreditor vilde & sine penge i klingende mønt. Hvordan det nu end gik hermed, tør det anses for givet, at der for Vadskærgårds ejer ikke blev nødvendighed for at gøre opbud, d i så fald var sikkert hans lille hovedgård ved den lejlighed gået i løbet for ham, hvad den ikke gjorde før en snes år senere. Måske har han ved sit 1671 indgåede andet ægteskab — hvorom mere nedenfor — klaret skuerene; i hvert fald hengår der nu en årrække, inden vi igen ser ham optage disse dyre 6 procents lån. Men i 1685 tog han fat igen, hvor han var sluppet sidst, idet han den 24. oktober på Nørre Vinkel udstedte pantebrev dl forhenværende forpagter på Vadskærgård, men nuværende ejer af Søgård på Holmsland Rasmus Andersen, af hvem han havde lånt 2000 rdl. børnepenge, han havde under formynderskab, hvorfor han pantsatte en del nærmere specificeret gods i Skodborg og Vandfuld herreder[^], og kun et lille halvt års dd efter optog han et lignende lån hos samme mand på 1500 rdl. mod pant i gods i Tørring sogn ^{*)},

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

blandt hvilket dog hverken hovedgården eller Søgård, hvoraf man måske tør slutte, at disse forud har været distrækkelig forhæftede. Det sidstnævnte af disse lån blev dlbagebetalt inden et års løb; for det førstnævnte måtte Rasmus Andersen, som det senere vil blive omtalt, lade sig det pantsatte gods udlægge.

*) Smst. 1670 23. november nr. 13.

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXII. 258.

3) Smst XXII. 372.

288

Om der har fundet nogen forøgelse sted af Vadskærgårds tilliggende i Knud Gjeddes tid, vides ikke, men sikkert er det, at forøgelsen i hvert fald har været såre ringe. Overhovedet synes han hverken at have haft æxne til eller sans for at afrunde godset, og hans embedsstillinger bevirkede også, at han kun rent lejlighedsvis opholdt sig på denne afeidesliggende gård. Kun nogle enkelte gange finder man i Tørring sogns kirkebog antydninger af, at han eller hans hustru og børn har været tilstede her. Gårdens drift var overladt til en forpagter. I årene 1665-1667 forekommer som sådan den ovenfor nævnte Rasmus Andersen, der senere blev amtskriver i Lundenæs og Bøvling amter, og, som det synes, forpagter på Sønder Vosborg samt ejer af hovedgården Søgård m. m.; efter ham fulgte Mogens Sørensen, der første gang findes nævnt 1669 og som døde her 29. april 1676, hvorefter hans enke ApoUonie Andersdatter 21. september 1679 holdt stuebryllup med Laurids Jensen, der også var forpagter her og senere boede på Nørre Vinkel [^]). Vi kender intet til forpagtningsafgiftens størrelse, men tør sikkert antage, at den har været ret ubetydelig efter nutids begreber. Eksempelvis skal anføres, at hovedgården Vingegård mellem Viborg og Hobro, der efter hartkornet var omtrent to tredjedele af Vadskærgård, 1686 blev bortforpagtet for en årlig afgift af 40 rdl. [^]), hvilket i metalværdi svarer til c. 150 kroner, eller, når hensyn tages til pengenes synkende værdi, kan siges at svare til omtrent 450 kr. nu til dags. Det er herefter sandsynligt, at der af Vadskærgård kan have været svaret en forpagtningsafgift af c. 60 rdl. årlig, eller efter nutids

[^]) Om disse forpagtere se navnlig følgende sognes kirkebøger for de pågældende år: Tørring fol. 2, 3, 5, 7, 79; Borberg 76; Lemvig 21.

*) Personalhistorisk Tidsskrift 5. III. 17 anm. 6.

289

værdi c. 650 — 700 kr. — Om gårdens besætning ved denne tid kan henvises til, hvad O. Nielsen i sit anførte skrift side 360 har meddelt. I året 1689 blev Knud Gjedde den 23. marts ved højesteret dømt til at betale sin søstersøn amtmand Ove Lange til Falkensten en sum af 900 rdl. Af denne sum betalte han straks det ene hundrede og lovede at betale resten i to terminer, nemlig halvdelen med 6 % rente 11. marts 1690 og den anden halvdel årssdagen derefter. For at kreditor kunde være sikker på betalingen, pantsatte han ham 19. juli samme år Vadskærgård samt Dusgård, Søgård, Eskebæk, Nør Vedkær og Lomfarbæk, eller ialt omtrent 60 tdr. htk. [^]). Da betalingen imidlertid udeblev, lod Ove Lange sig det følgende år indføre i godset [^]), og dette har rimeligvis været grunden til, at Rasmus Andersen samme år den 27. marts ved landstinget på sin myndling jomfru Maren Hovenbechs vegne begærede gode mænd, som kunde »gøre hannem indvisning og annæmmelse til brugelighed udi det pantsatte gods af Knud Gjedde for kapital 2000 rdlr. (€>). Skønt denne sidstnævnte vistnok nogle måneder efter fik udbetalt en større sum, han 1681 havde lånt fru Mette Grubbe til Rask [^]), gjorde han næppe noget forsøg på at bevare Vadskærgård for sig og sine arvinger; i hvert fald gik gård og gods nu for bestandig tabt for ham, men ved samme lejlighed blev han jo en gæld på c. 3000 rdl. kvit, og det kan maaske være tvivlsomt, om den hele ejendom var så meget værd efter den tids godspriser.

1) Vib. ldt. sk. og ppr. XXV. 124.

«) Smst XXVn. 296.

«) Viborg landstings justitsprotokoi 1686—92 fol. 169.

*) Den 2. maj 1651 udstedte hun pantebrev til Knud Gjedde for

2500 enkende rdl in spec; det blev slettet 13. august 1690.

(Vib. ldt. sk. og ppr. XX. 107.)

Knud Gjedde, der fra 1669 havde været amtmand over Nordlandene, som 1678 blev kancelliråd og fra 1686 amtmand over Silkeborg og Mariager amter [^]), købte 1697 hovedgården Hastrup med en del tiender og gods, og her synes han at have haft fast bopæl de sidste ti år af sit liv. Denne gård, som hans svoger Hans Kås forhen havde ejet, synes at have interesseret ham langt mere end Vadskærgård. I det mindste foretog han her adskillige godskøb og salg, der havde til hensigt at afrunde og komplettere godset, hvilket også lykkedes ham således, at den var en meget betydelig ejendom med 201 tdr. htk. gods, da hans 1706 afhændede den til sin søn Frederik Christian*). Knud Gjedde døde 1707, utvivlsomt på Hastrup, og blev begravet i Tyregod kirke[^]). Han havde først været gift med Ide Sofie Ovesdatter Bjelke, som døde 20. september 1665, og blev derefter 8. juni 1671 lin corona nonnuUorum nobiliu mc viet til jomfru Lene Katrine Jørgensdatter Kås (mur-Kås) »og stod deres [^]) Om hans embedsstillinger m. m. se Danmarks Adels Aarvog XL 126 og XVIII. 556 samt Bloch: Stiftamtmand og Amtmand side 119. [^] Da der ikke er anledning til her at gå nærmere ind på Knud Gjeddes godshandeler, f. s. v. de ikke angår Vadskærgård, skal jtg for dem, der måtte ønske flere oplysninger herom, henvises til, at der om hans bestræbelser for at afliinde Hastrups gods kan efterses Vib. ldt. sk. og ppr. XXXI. 141, 206, 249, 252 304, 361, 431, 434, 467; XXXII. 330 og XXXm. 488. To pantebreve på Hastrup findes smst XXX. 254 og XXXIIL 487. Iøvrigt vil man finde nogle oplysninger om ham i VIII. 40; X. 233; XXII. 260, 3 so og XXIV. 267, 317. «) Hofmans Fundationer IV. 730. Tyregod kirkebog begynder først 1713. Når det i Danmarks Adels Aarvog, anførte sted, siges, at han blev begravet i Viborg domkirke, er det næppe rigtigt, da der i kirkens regnskabsbog — kirkebogen mangler — ingen antydning findes deraf.

bryllups højtid på velb. fru Mette Grubbes gård Rask«. Præsten noterer ved denne lejlighed med tilfredshed, at han fik 12 imperialer [^]). Denne Knud Gjeddes anden hustru overlevede ham i 13 år og blev efter sin ovennævnte søns død 1713 ejer af Hastrup, hvor hun døde 18. oktober 1720. Den stedlige præst, hr. Søren Borch, der ellers fører sin kirkebog i dagligdags prosa, er ved denne højtidelige lejlighed efter tidens skik blevet, om ikke poetisk så dog højtravende, Og noterer: 1720 den 9. november »begravet i Tyrregod Kirche dend Høyædle og Høyvelbaarne i Livvet, hos Herren himmelsalig i Døden Frue Lene Cathrine Kaas, sal: Hr. Cancellieraad og Amptmand Knud Geddes, fordum Herre til Vadskiergaard og Hastrup, hans Kongl: Mayts Høybetroede Amptmand ofwtT Silcheborg og Mariager Ampter, Hans efterlatte Høytelschelige Frue i hendes Alders 67 Aar. Gud forleene hende med alle troe Christne en æreftild Opstandelse udi den Herris lesu Christi Aabenbarelse. Hun blef henkalden d. 18. Oct. tilfor.« Det samme kunde have været sagt med færre ord, men meningen var sikkert god. — Om Knud Gjeddes børn findes oplysninger i den trykte litteratur *). Som ovenfor berørt havde Ove Lange den 11. april 1690 ladet sig indføre i Vadskærgård hovedgård og en del af dens tilliggende gods. Denne mand, der som søn af Niels Lange (3 roser) til Fritsø og Mette Ovesdatter Gjedde, var en søstersøn af gårdens forrige ejer, var født 7. april 1648 i København og var tidlig blevet amtmand, først fra 1675 over Egger len i Christiania stift, 12 år senere over Hedemarken og Gudbrandsdalen. Han var nøje knyttet til Norge, hvor hans forfædre i flere slægtled

*) *Hvinring-H.-T. kirkebog fol. 59.*

[^] Se *Personahistorisk Tidsskrift III. 176 og navnlig Adelsaarbogen XI. 126—129.*

havde haft fast fodfæste, såvel ved godsbesiddelser som ved embedsstillinger, og det skyldes nærmest et tilfælde, at han blev draget til Jylland, hvor han ingen større besiddelser havde, før han, vel sagtens i temmelig høj grad imod sin vilje, blev ejer af Vadskærgård. — Ved denne tid var Ove Lange enkemand. Hans første hustru, Abigæl Kristofersdatter Ådelheim, der skal have været en norsk præstedatter, var nemlig omkommet ved operahusets brand i København d. 19. april 1689 sammen med en datter. Det var, som man vil se, næppe en måned efter, at han ved højesteret havde vundet den sag[^] der blev den indirekte årsag til, at han blev jysk godsejer, og det ligger da nær at antage, at det just var denne sag, der var grunden til, at han på denne tid opholdt sig i hovedstaden sammen med sin familie. Ligesom sagens udfald gjorde ham til ejer af den jyske herregård, bevirkede vistnok den omstændighed, at han var blevet ejer af denne, at hans anden hustru blev en jysk adelsdame. Der er nemlig ingensomhelst antydning fundet af, at han før den tid har haft nogen forbindelse med Jylland, men vist er det, at han et årstid eller to efter, at hans første hustru var død, ægtede Frederikke Amalie Pentz, en datter af Jokum Frederik Pentz til Åstrup ved Hjørring. Det ligger nær at antage, at han på rejser fra Jylland over Fladstrand til Norge kan have lært hende at kende på Bangsbo, hvor hun kan have opholdt sig hos sin søster Ingeborg Kirstine, der var gift med Henrik Bille, som ejede denne gård. Denne hans anden hustru havde tidligere været parthaver i Åstrup og i den nu forlængst nedlagte lille hovedgård Lønsgård i Linnerup sogn, Vrads herred. Ved den tid, da hun indtrådte i ægteskab, ejede hun bondegården Kragelund i Vindblæs sogn ved Mariager, som hun og hendes mand synes at have haft en særlig forkærlighed for, da de søgte at øge

dens tilliggende af tiende og gods ^), og man kan finde, at han skriver sig »til Falkensten og Kragelunde, hvilket er påfaldende, da den førstnævnte af disse var en betydelig adelig sædegård i Noi^e, den sidstnævnte som sagt kun en bondegård. Det vides ikke bestemt, når Ove Lange døde, men rimeligvis var det 1694. Hans enke solgte 1697 Kragelunde og flyttede til København, hvor hun døde 1702*). De havde ingen børn; derimod havde han i sit første ægteskab en søn, Niels, og en datter, der, som ovenfor omtalt, omkom sammen med moderen. Ove Lange, der kun tvungen af omstændighederne var blevet ejer af Vadskærgård, beholdt den ikke længe. Under et ophold paa Bangsbo sluttede han d. 15. september 1692 forening') med denne gårds forpagter Kristen Andersen, hvorefter denne skulde af købe ham Vadskærgård hovedgård, der efter den nye matrikel havde fået sit hartkorn sat til 20 — 6 — 3 — i — , samt følgende gods: Søgård 12 — 4 — » — 2 — , Dusgård 8 — > — 3 — 2 — , Lomfarbæk 3 — 4 — > — i — og 6 — » — 3 — » — , Eskebæk 8 — 4 — 3 — 1V2 — , Nør Vedkær 6 — 5 — 2 — > ,

*) D. 30. maj 1693 fik Ove Lange af kongen skøde på kongekomtienden af Vindblæs sogn mod 650 rdb. af konning i hans amtmandsgage (Vib. ldt sk. og ppr. XXVIII. 131), og 3. maj 1694 tilskøder Karen Krag, si. Gude Parsbergs dl Nørlund, ham 17—18 tdr. htk. gods i Vindblæs sogn for 260 rdl. 4 mk. 8 sk. (smst XXX. 250). <) Om Ove Lange og hans hustruer findes oplysninger i stam tavlen til side 32 i genealogisk og biografisk Archiv, i Bobé: Operahusets Brand, side 61 anm. 71 og i Danmarks Adels Aar bog XVIII. 26\$. Når det i sidstnævnte kilde siges, at Ove Lange døde 14. oktober 1692, er det ikke rigtigt, ti det fremgår af det ovenfor anførte, at han i hvert fald levede endnu 3. maj 1694. At han er død i sidsmævnte år, hvilket den førstnævnte kilde angiver, er sandsynligt.

«) Vib. ldt sk. og ppr. XXVm. 87. 19

Sejbjerg 6 — 6 — 2 — i — og Sønner Vedkær 6 — 3 — 2 — > — ; hertil kom en halv snes gadehuse på gårds og godsens grund. Alt ialt var det 79 — 5 — » — 2V1 — htk. og for hver tønne skulde køberne betale 23 rdl. eller ialt 183 1 rdl. 5 mk. 13V2 sk. »og der foruden i købet en næst den bedste hest, han nu på Bangsbo er tilhørende, hvorimod han skulde være berettiget til forpagtningsafgiften af gården fra i. maj 1692 til samme dato det følgende år samt dl godsets restancer m. m. Foreningen blev til vitterlighed underskrevet af Kristen Lauridsen til Skårupgård og Søren Kristensen Calmer i Bækmand. Når ingen finere vitterlighedsvidner var tilstede, tyder det på, at denne handel er blevet afsluttet så at sige på stående fod, hvilket da også bekræftes af den omstændighed, at Ove Lange i et pantebrev af samme dato *), ved hvilket han til Kristen Andersen pantsætter det selv samme gods, bemærker, at han ikke har sine adkomstbreve ved hænde. Skødet') udstedtes året efter den 11. november i Ålborg, og ved denne lejlighed var sælgerens to svogre Adam Ernst Pentz til Åstrup og Henrik Bille til Bangsbo vitterlighedsvidner. Der er iøvrigt en del uoverensstemmelser mellem skødet og foreningen (købekontrakten), men da de i realiteten er uden større betydning, er der ingen grund til nærmere at omtale dem. Der vides kun lidet om Kristen Andersen, før han blev ejer af Vadskærgård. Hvor han er født og hvor han har opholdt sig, før han blev forpagter på Bangsbo, er der intet fundet om. I denne stilling forekommer han første gang 1690, og i dette og følgende år — indtil 1694 — nævnes adskillige gange hans hustru, Mette Kristens-

*) Forpagter var sandsynligvis Hans Pedersen Østrup, der forekommer som sådan 1694. «) Vib. ldt. sk. og ppr. XXVII. 296. ») Smst. XXVIII. 190. .

datter, og hans datter som faddere til børn, der førtes til dåben i Flade og Gærum kirker^). Den omstændighed, at han nogle gange kaldes med efternavnet Gjerum^), kunde tyde på, at han stammede fra sognet af dette navn, men noget bestemt derom lader sig næppe oplyse. Hvad der bevægede ham til at drage den lange vej fra Bangsbo til Vadskærgård, er naturligvis ikke let at sige, men hvis det er rigtigt, som det et sted findes anført'), at hans hustrus efternavn var Lemvig, kan forklaringen ligge deri, hvad enten hun nu i så fald var født der eller hendes familie stammede derfra; muligvis kan også Kristen Andersens opmærksomhed være blevet henvendt på den fjerntliggende ejendom derved, at hans svigersøn havde en kødelig fætter, Niels Pedersen Bhie, der kort tid forhen var blevet præst i Hygom, nabosogn til Tørring. Få år efter, at Kristen Andersen var flyttet til Vadskærgård, ser vi ham i fuld gang med at forøge dens temmelig ubetydelige tilliggende, og kun hans snart efter indtrufne død hindrede ham i at nå det mål, han utvivlsomt havde sat sig, at få gården kompletteret, eller med andre ord at få samlet 200 tdr. htk. gods indenfor en omkreds af to mil fra gården. Ifølge Danske Lovs 5 — 3 — 22 var han berettiget til at indløse, hvad der var 1) Således »/u og V12 1690. »/u 1691, % 1695. «/« og % 1694.

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXVI. 108 og XXXII. 164. Når han i 3. udgave af Traps Danmark V. 482 kaldes Christen Nors, beror det vist på en fejltagelse, som iøvrigt nærværende artikkels forfatter har nogen skyld i. Der er ganske vist et og andet, som kunde synes at tyde på, at han var broder til Lukas Andersens Nors til Kabbel, men noget bevis i så henseende har ikke været til at finde, og Kristen Andersen synes aldrig at forekomme med dette efternavn. «) Wibergs Præstehistorie III. 8. i9»

296

blevet udlagt til Knud Gjeddes kreditorer ved indførsel, og denne rettighed benyttede han sig af, idet han 4. juni 1697 af den ovenfor flere gange omtalte, nu afdøde, Rasmus Andersens to svigersønner Knud Ravn og Østertoft og tolder Elias Larsen i Ringkøbing lod sig overdrage det til ham ved indførsel af 5. juni 1690 udlagte gods, ialt godt og vel 48 tdr. htk., som han måtte betale med den sum, hvorfor det var udlagt, nemlig 2238 rdl. 2 mk. 4 sk. [^]). Den forøgelse, godset derved vandt, var værdifuld, fordi alt det udlagte lå i hovedgårdens umiddelbare nærhed, alt i Tørring sogn, undtagen gården Kammergård i Hygom sogn, på omtrent 14V9 td. htk., men også denne lå særdeles belejligt. Samme år erhvervede han 7. august ved køb fra Christian Fich, kapellan til Korup og Ubberud på Fyn, gården Kvistgård ligeledes i Hygom sogn [^]), der var rigelig 9 tdr. htk. Det næste år fortsatte han ved fra Iver Kristensens arvinger i Bergen at indløse noget fra Knud Gjedde 1690 udlagt gods, beliggende dels i egnen ved Vadskærgård, dels nede ved Horsens, samt ved åt erhverve nogle gårde ved køb fra forskællige[^]). Han forøgede derved gårdens tilliggende med c. 25 tdr. htk., skøndt han næste år afhændede godset ved Horsens til Knud Gjedde, der dog samtidig tilskødede ham Birkildgård i Asp sogn

*) Denne lå ganske vist for langt borte fra hovedgården dl., at den strængt taget kunde bruges til dennes komplettering, men i den henseende tog man det ikke så nøje og kunde heller ikke gøre det på en tid, da der ikke eksisterede ordentlige kart, som straks vilde have røbet den virkelige afstand. Sikken er det, at denne gård i den følgende tid stadig henregnedes til hovedgårdens egentlige >) Vib. ldt. sk. og ppr. XXX. 363. «) Smst. XXXI. 22.
«) Smst 209, 210, 215. *) Smst 361, 431.

297

tilliggende og ikke til strøgodsset, med hvilket navn man betegnede det gods, som lå eller — rettere sagt — indrømmedes at ligge over to mil borte fra hovedgården. Endelig erhvervede Kristen Andersen ved skøde af 31. marts 1700 fra major Hannibal Henrik v. Schwaneweide og hans hustru noget af deres arvegods, beliggende dels i Tørring, dels i andre sogne, ialt udgørende 15 — 16 tdr. htk.*), men kon tid efter døde han«), efter at have bragt sin ejendom op til — hovedgården indbefattet — at udgøre ca. 180 tdr. htk., hvorpå der ikke hvilede en skilings gæld, unægtelig et smukt resultat, når man tager de vanskelige tidsomstændigheder i betragtning. Hvor meget hele ejendommen stod ham i, ved vi ikke, da salgspriserne ofte ikke nævnes i skøderne, men efter de på den tid gængse priser kan hver td. htk. anslås til en værdi af c. 32 rdl.; herefter skulde prisen på det hele blive c. 5800 rdl., hvilket i metalværdi svarer til omtrent 21200 kroner, eller efter pengenes nuværende værdi omkring 60000 kr. *). Kristen Andersen efterlod sig som enke ovennævnte Mette Kristensdatter (Lemvig?) og en datter Anne Marie Kristensdatter, der var født c. 1675 og som 15. februar 1693, mens forældrene endnu boede på Bangsbo, havde holdt bryllup med præsten Jakob Lauridsen Holm *) Vib. Ut. sk. og ppr. XXXII. 164. *) Han døde før 28. juni 1700 (Vib. ldt. sk. og ppr. XXXIII. 42). Tørring kirkebog mangler fortegnebe over døde og begravede 1698—1730. [^] Det var i det 17. århundrede og et godt stykke ind i det følgende meget almindeligt, at skøder ingen oplysning gav om prisen på det solgte. Der kendes dog fra tiden 1690—99 16 sådanne på jyske hovedgårde med tilliggende i hvilke prisen er anført, hvilke skøder tilsammen androg 3264 tdr. htk., der solgtes for ialt 105280 rdl.; herefter bliver gennemsnitsprisen c. 3 2 Vi rdl. (=118 kroner) pr. td. htk.

298

i Saltum. Han og hans svigermoder ejede nu gård og gods, som de kort tid efter Kristen Andersens død skaffede en værdifuld forøgelse, idet de 28. juni 1700 af Sten Bille til Burholt fik skøde på Tørring og Heldum kirker med tiender og kirkegods*). Svigermoder og svigersøn syntes altsaa i forening at ville fortsætte den afdødes værk, og vi tør formode, at forholdet mellem dem var godt, da hun såvel fra Bangsbo som fra Vadskærgård gentagne gange var draget den lange vej til Saltum præstegård for at stå fadder til sin datters børn og ligeledes i oktober 1700 opholdt sig dér. Men ved denne lejlighed indtraf der en begivenhed, som må formodes i høj grad at have rokket det gode forhold. Den 4. november samme år lod nemlig Jakob Holm på Viborg landsting læse et dokument, der ord-, men ikke bogstaveret lød således*): Såsom min si. mand velfornemme seignr. Kristen Andersens og jeg hans efterladte Mette Kristensdatter, reside* rende på Vadskærgård, have altid vores kære svoger og datter vores sædegård og dets tilliggende jordlods tilsagt og for* sikret, at det dennem og alle deres arvinger skulde tilhøre og ingen uden de og deres arvinger der udi vorde delagtige[^] da på det al optænkelig anstød skal vorde afsendt, som kunde dem hindre at komme til gårdens og godsets fuld* komne ejendom og de i alle måder der om må være for* sikrede, giver jeg min svoger og datter

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

fuldkommen gavebrev paa bemeldte Vadskærgård og al dets tilliggende jordegods[^] som i alle måder skal stå fiast og urykkelig til min svoger og datters bedste, ti kendes jeg underskrevne Mette Kristens* datter, sL Kristen Andersens efterladte på Vadskærgård, og

1) Vib. ldt sk. og ppr. XXXIU. 42.

«) Smst XXXII. 203.

299

henned for alle vitterligt gør, at jeg af moderlig kærlighed[^] fri vilje og velberåd hu haver givet og skødet[^] så og her« med giver og skøder min svoger hr. Jakob Lauridsen Holm[^] sognepraest for Saltum og Hune menigheder, og hans hustru Anne Maria Kristensdatter, min eneste datter og barn, og deres arvinger al min hovedlod i Vadskærgård og alt dets tilliggende jordegods, som min si. mand Kristen Andersen haver sig tilkøbt og betalt, som er Vadskærgård med sin bygning, Søgård, Dugård[^] Vesterlomfarbæk, Eskebæk, Nør Vedkær, Sejbeig, Sønder Vedkær, Øster Lomfiarbæk, Kras- borg. Linds-krog, Sig, Hummersgård, Polberg, Stor Sønder Kokholm, Nør Kokholm, Halgård, Kammersgård, Kvistgård, Vester Vem, Tørring Maae, Kallesø, Gamsmark, Birkelgård, Rådsgård, Lovmandsgård, i bol i Balleby, Ølby og i Trans sogn. Højland Snab, anparten i Østergård og Katkær, alle disse gårde, bol, gadehuse, lige efter skødernes videre for- melding og klare oplysning[^] beregnet i hartkorn efter ny matrikel ohngefer i80 tdr., hvoraf halvdelen min datter, Anne Maria Kristensdatter, arveligen tilfalder, om jeg nogen sinde giftede mig, men den anden halve del, som er gods- hartkorn j[^] siger 90 tdr. hartkorn, misr[^];ning forbeholden,- mig tilhører og med rette tilkommer, hvilken halve del og min hovedlod i forbemeldte sædegård og al dets tilliggende jordegods er og skal være min kære svoger hr. Jakob Lau- ridsen Holm og min datter og deres arvinger af mig i alle måder, intet undtagen, givet og skødet, og så som iDgen gæld, men god tilstand i min sal. mands og min bo befindes skal denne min gave til forbemeldte min svoger og datter og deres arvinger mod alle optænkelige årsager og opftmd stå ved sin fulde kraft og dette mit gavebrev i alle ting være uigenkaldelig, ti jeg vil, at min svoger og datter og deres arvinger skal allene have[^] nyde og eje al Vadskærgård og al dets tilliggende gods med sine herligheder, som før er be- meldt og opregnet, med hvad navn det nævnes kan, min

300

anpart med deres, og deres anpart med min, så at jeg ingen ydermere lod eller del, ret eller rettighed, til eller udi Vads- kæigård og al dets tilliggende gods haver eller vil have, kræve eller kræve lade ved mig eller mine, men forbemeldte gård og al dets tilliggende jordegods i alle måder skal være forbemeldte min svoger og datter og deres arvinger tilhørende med alle dets rettigheder i alle ting lige efter skøder og ad* komster, som derpå ere tagne, dog her ved skal være iagt- taget og fast og mykkeligen af min svoger og datter og deres arvinger holdet og fuldkommet, at så længe j[^] sidder i mit enkesæde vil og skal jeg frit og ubehindret nyde og beholde alle indkomster af al Vadskæigård og af alt dets tilliggende jordegods så vel af min som af min datters anpart og alleneste give min svoger og datter en kendelse årligen efter min egen gode tykke og fri vilje. Men såfremt det skulde behage gud, at jeg skulde forandre mig og i et nyt æigteskab mig be- give, skal min svoger hr. Jakob Holm og min datter være i alle måder berettiget straks deres og min anpart i Vads- kæigård og al dets tilliggende jordegods som før er bemeldt til fuldkommen ejendom og brug at tage, nyde, bruge og arveligen beholde, intet undtagen, efter forbemeldte min for- sikring og givemåde, og gøre sig alt dette jordegods så nyttig, som de bedst ved og kan og have det fri for min og alles tiltale, så at hverken jeg før [?] ej heller om jeg giftede mig skal min mand have nogen lod eller rettighed enten før eller efter død i samme forbemeldte Vadskæigård og al dets til- liggende jordegods, dog herhos er og skal dette være efter- tænkt til fiddkommen fyldestgørelse, at jeg vil og det skal være mig frit og ubehindret i samme mit 8[^];teskab, om det kom dertil, at bo og blive på Vadskærgård, nyde og be- holde uden ringeste forhindring og uden al modsigelse, så længe jeg lever, den ganske sædegårds avling i alle ting, intet undtagen, og bøndernes sædvanlig dsgt og arbejde til gården, alle deres, som der til nu bruges,

301

vederlag og betaling til min svoger og datter og deres ar« vinger og skal dette være i min magt og i alle punkter stå fast og urykkeligen, så lsenge, jeg lever, at jeg må gøre mig gårdens avling så n}rttig, som jeg bedst ved og kan uden al a%ift til min svoger og datter. Men alle gårdens tilliggende bønder, nær eller langt, skal i det øvrige svare min svoger og datter og deres arvinger og dennem tilhøre[^] og derhos vil og skal jeg holde gården i god tilstand og bøndernes lejlighed i god agt, at de ej over deres ævne med arbejdet skal vorde besværede, og såfremt sædegården af min svoger og datter kan ved mere jord[^];ods vorde fra de ssedvanlige skatter frigjort, skal jeg, sålænge jeg lever, være delagtig i den frihed og nyde den lettelse. At jeg således har givet og giver min svoger og datter og deres arvinger al min lod og del i Vadskæigård og alt dets tilliggende forbemeldte jorde« gods til visse ejendom, vidner j[^] her med egen hånd og med s[^]I stadfæster og venligen ombudet velædle hr. oberst- løjtnant Claude og seignr. Povl Lauridsen på Hanmiellose med mig til vitterlighed at underskrive samt hans gode nabo seignr. Mogens Torbensen og min svoger hr. Jakob som min laugvæige både til vitterlighed og stadfæstelse. Saltum præste-

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

gård d. 21. oktober anno 1700. [Underskrifter]. Som det vil ses, havde hr. Jakob skyndt sig meget med at fa dette værdifulde dokument indsendt til ladning. Han ilede, som om han havde en følelse af, at der var periculum in mora. Om han indsendte det med en god samvittighed, må sta hen, men vist er det, at man næppe tager fejl ved at antage, at han selv har for* httet det, og at Mette Kristensdatter kun af vanvare — om man så må sige — havde underskrevet det; for nægtes kan det ikke, at dene i sig selv temmelig meningsløse stykke papir helt igennem var til gavn for ham og i adskillige henseender til skade for hende. Man bliver

302

også noget underligt tilmode, når man nærmere overvejer, hvem det egentlig er, der optræder som medunderskrivere ved denne lejlighed. Oberstløjtnant Hans Kristoffer Claudi var hr. Jakobs flerårige omgangsven og sognebarn, Povl Lauridsen var hans broder og Mogens Torbensen var ligesom denne i mange år forpagter på Hammelmose og altså utvivlsomt en gammel bekendt af hr. Jakob. Endelig har denne sidstnævnte selv som enkens lavværges underskrevet til stadfæstelse! Hvem skulde under slige omstændigheder tænke på at varetage enkens tarv? Intet under, at hun ved nærmere overvejelse kom til det resultat, at hun havde været en lille smule for medgørlig og derfor, så snart hun var vendt tilbage til Vadskærgård, drog omsorg for at få sig en ny lavværges, ved hvis bistand hun fik sammenflikket nedenstaaende knudrede dokument[^]), som den 2. december læstes på landstinget og fuldstændig omstødte det »skrifte, som hr. Jacob havde »tilbragt sig« og som han vilde »kalde et gavebrev«. Dette dokument lød — ligeledes ordret — som følger: Højædle og velbårne hr. justitsråd og landsdommer. Som min svigersøn hr. Jakob Lauridsen Holm, sognepræst til Saltum med dets anneks i Vensyssel, haver tilbragt sig et skrift, som han vil kalde et gavebrev og derefter til[^]ne sig Vadskærgård og tilliggende bøndergods så jeg efter min si. mand som min hovedlod og anden prioritet efter loven der udi kan tilkomme og som sligt på så måde er tildragen og ej med min laugværges råd og konsens sket med videre i så måde lovstridig er der for kommen til betænkning og må ugæme fornemme han aliene skulde eftertrægte under sådan skin at ville tilbringe sig mine midler og jeg i så måder af

») *Vib. ldt. sk. og ppr. XXXn. 215.*

hans hånd ikkun nyde et nådebrød, så jeg imod forhåbning |: der udi finder mig imod kongl. allernådigste lov snilde lige at være omgås hvorfor og hermed protesterer |: i fald velbemeldte min svigersøn med sådan et skrift understår sig for de højædle herrer for landstingsretten at indkomme og det til at protokollere skulde begære at hans skriftlige instrument ikke i retten vorder admitteret, som jeg ej sligt er gestendig, ydmyg bærende de højædle herrer landsdommere dette udi gunst vilde anse, at denne min protest i retten måtte læses og påskrives og mig igen at være sked tilstilles svar imod at forblive de højædle og velbårne herrer landsdommeres ydmygste tjænerinde. Vadskærgård d. 23. november anno 1700. Mette si. Kristen Andersens efterleverske. Efter enkens andragende imderskriver jeg underskrevne som af højøvrighed til hendes laugværges anordnede er[^] Kabbel ut supra, Lukas Andersen Nors. Hvad Jacob Holm tænkte, da han erfor, at hans svigermoder havde gjort denne bratte svingning og brugt udtryk, der var så lidet smigrende for ham, ved vi ikke, men sikken er det, at han måtte finde sig i, hvad der var sket, og lade Mette Kristensdatter beholde, hvad der med rette tilkom hende; men at han derfor ikke havde tabt sit mål af sigte, viste sig, da hans svigermoder en tre års tid senere besluttede sig til, skøndt hun på den tid må have været temmelig tilårs, at indgå nyt a[^]e- skab. I denne anledning holdtes der den 20. juli 1703; på Vadskærgård samfrændeskifte efter Kristen Andersen [^])y og her enedes man først og fremmest om, at hr. Jakob 1) SkodboTg-Vandfiild henreders justitsprotokol under 27. oktober 1712, hvor en kopi af skiftebrevet, der ikke kendes andens- steds fra, er indført Kopien er iøvrigt ikke helt fuldstændig, da protokollens kant er beskadiget af fugt.

304

Holm og hans hustru skulde have Vadskærgård hovedgård og tilliggende gods tså at det forhen oprettede og allernådigst konfirmerede gavebrev hermed står ved sin fulde kraft udi alle [måder]«. Det synes altså, at det er lykkedes Jakob Holm at erhverve kongelig konfirmation på det ovenomtalte mærkelige dokument eller et lignende, skønt der ellers intet er fundet desangående. Mette Kristensdatter, der ifølge gavebrevet havde ret til at residere på gården, lovede at gøre denne ryddelig til førstkommende Mikkelsdag. Derimod skulde svigersønnen hetale til hende ii. marts 1704 i Lemvig 200 rdl.kroner, og siden hvert års 11. marts således kontinuere, så længe hun levede. Tørring og Heldum kirker med tiender og gods samt alle boets obligationer [^]) tilfaldt Jakob Holm, som derfor skulde betale 2000 rdl. i hele og halve kroner, halvdelen straks, resten til 11. marts 1704; opdagedes der gæld, som var stiftet af Kristen Andersen, skulde arvingerne i forening svare dl den, men al yngre gæld skulde det påhvile hans enke alene at betale. Af gårdens besætning fik svigersønnen 8 kør, 10 stude, 4 hopper og 2 plage; det øvrige såvelsom alle »mobiiierc beholdt «nken. Endelig enedes man om, at efter Mette Kristens- ilatters død skulde hendes mand have alle liendes ejendele, undtagen hendes guldkæde og to bæster, som skulde tilfalde datteren. Nogle måneder efter, at boet således var ordnet, holdt enken 26. september 1703 på Vadskærgård — et par dage, før hun skulde gøre gården ryddelig — bryllup med Peder Terkelsen Smidt, der fra 1700 var byfoged i Lemvig og herredsfoged i Skodborg og Vandfuld herreder. Han købte 1705 en part i gården Sodborg i Rom

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

^) Nemlig, fra Sten Bille, Ole Tommesen, Hans Pedersen og Kristen Bille.

305

soga^ af Valentin Olufsen Ølby; dér boede Ægteparret og dér døde de ba^e, hun den 5. april 1711, han 1722 mellem 31. juli og 18. august^). Et årstid efter hendes død kom han i proces med Jakob Holm om forskællige beløb, denne efter hans mening var blevet ham skyldig, og kort tid før hans død blev der rejst tiltale mod ham af præsten Frans Rosenberg i Lemvig, der bl. a. klagede over, at han boede på Sodhoi^ og ikke i Lemvig, som han i følge loven skulde*). Der er ingen grund til her at gå nærmere ind på disse sager; kun skal det anføres, at Frans Rosenberg ansøgte stiftømtmanden om, at kaptajn* løjtnant Mathias Cappel måtte i de sager, han havde mod byfogden »blive autoriseret til at sidde retten som vice* dommere, da »jeg ingen anden véd, som vil eller tør sidde retten imod byfogden, eftersom byen er i sådan tvang og frygt for hans trusler, at man ikke i den hele by kan for betaling formå nogen til at citere ham, langt mindre til at dømme på hannem, endog i en retfærdig sag«. Man vilde dog gøre byfogden uret, hvis man deraf sluttede, at han var værre end andre; nærgående insinuationer og ondsksfulde antydninger hørte nu engang til den tids rettergangssprog og må ikke tages bog* staveligt. Jacob Lauridsen Holm, der som ovenfor omtalt fra 1703 ejede Vadskærgård, var født i Gøll præstegård i september 1660 og søn af hr. Laurids Povlsen (Ålborg) (^ hustru Mette Sørensdatter Bhie. Dette ægtepar havde

>) Vib. ldt. sk. (^ ppr. XXXm. 513.

^ Rom sogns kirkebog mangler for denne tid. Hendes dødsdag er anført i Skodborg -VandAild herreders justitsprotokol under 18. august 1712; at hans død indesddt på den anførte tid ses af en ved Lemvig byting fra 24. juli 1722 verserende sag.

^ Nærmere om disse sager findes på de i forrige anmærkning anførte steder.

306

en stor børneflokk af hvilken dog kun tre sønner, blandt hvilke Jakob vistnok var den yngste, og tre døtre overlevede faderen, der døde 1684^). Børnene kom godt i vej. Sønnen Niels, der var opkaldt efter sin moders første mand og deraf havde fået efternavnet Berregård eller Bjerregård, blev købmand i Ålborg og ejer af Birkurgård, sønnen Povl, der slet og ret førte efternavnet Lauridsen, var i mange år forpagter af halvdelen af hovedgården Hammelse, og to af døtrene, der efter deres pioder førte efternavnet Bhie, blev præstekoner, henholdsvis i Højslev og i UUits. Iøvrigt havde Mette Sørensdatter Bhie af første ægteskab med præsten Niels Pedersen Bjerregård på Gøll nogle børn, blandt hvilke den bekendte borgmester Enevold Nielsen Berregård i Tisted, der blev stamfader for den adelige slægt af dette navn. — Hvad angår sønnen Jakob, der ved opkaldelse efter biskop Jakob Holm skal have faet dette efternavn, da blev han sat i skole i Ålborg og blev student herfra 1682, to år efter tog han embedseksamen, og allerede 1685 kom han i embede, idet han blev adjungeret pnesten til Saltum og Hune, hvem han efterfulgte ved dennes død 1689^). Som ovenfor (side 297) meddelt ægtede han nogle år efter Kristen Andersens datter Anne Marie, med hvem han havde seks børn, der senere nærmere vil blive omtalt. Hvad Jakob Holm duede til som priest, vedkommer os ikke her, men det skal dog til hans ros anføres, at han med megen omhu og med en tydelig og klar hånd førte sine kirkebøger, noget, der uheldigvis ingenlunde kan siges om alle den tids præster. At han iøvrigt var en virksom og energisk mand og desuden en mand, der ikke kastede vrage på denne verdens goder, derom vidner

. ^) Skiftebrev efter ham findes i Ålborg bispearkiv.

^) Wibergs Præstehistorie III. 8.

307

tilstrækkeligt det, som allerede tidligere er meddelt om ham i forbindelse med, hvad der her nedenfor vil blive anført. Allerede fi år efter, at han var blevet gift, begyndte han, formodentlig påvirket af sin svigerfaders og sine brødres eksempel, at anbringe sine penge i jordegods. Det første lille tilløb gjorde han, da han 1695 erhvervede noget gods i omegnen af Tisted, blandt hvilket Tisted Bisgårds jorder, som han dog — rimeligvis fa år efter — afhændede til sin svoger hr. Kristen Kristensen Stistrup i UUits ^). Tidligere er det omtalt, hvorledes han, da han var blevet parthaver i, eller i det mindste arving til Vadskærgård, sammen med sin svigermoder forøgede dennes tilliggende med Tørring og Heldum kirker, og hertil kan føjes, at han 1701 erhvervede halvdelen af Øster Påkær i Hygom sogn*). Men det var dog først efter at han to år

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

senere havde faet fast tag i den om- stridte hovedgård, at hans godserhvervelser for alvor tog fart. Det gjaldt om hurtigst muligt at fa gården kom- pletteret, og dette mål nåede han, inden året var omme. Fra den sidste halvdel af 1703 kender vi syv skøder¹⁾ til ham på gods, liggende for en ringe dels vedkommende i Tørring sogn, iøvrigt i nabosognene, Hygom, Engbjærg. Lomborg, Rom, Dybe m. fl., alt så nær ved hoved gården, at det kunde tjæne det tilsigtede øjemed. Største parten af det således erhvervede gods, der tilsammen var noget over 40 tdr. htk., bestod af mindre gårde og bol af sin fætter, præsten hr. Niels Pedersen Bhie i Hygom købte han dog et par gårde, der hver var 7 — 8 tdr. htk. nemlig Ellermose i Hygom sogn og Brændgård i Vand borg sogn. Det øvrige gods fik han fra flere forskellige

») *Vib. ldt. sk. og ppr. XXIX. 419, jvfr. XXXHI. 87.*

«) *Smst. XXXIII. 41.*

^ *Smst. 331—333.*

308

blandt hvilke Henrik Linderot til Kongensgård og Anne Dyre, enke efter oberstløjtnant Gabriel Grubbe. Hvad han tilkøbte i de nærmest følgende år, var ikke betydeligt [^]), men lige før sin død tilforhandlede han sig på auktion over en del af det i. og 5. r[^]ments ryttergods 15 — 16 tdr. htk. gods i omegnen af Vadskær- gård for 529 rdl. 6 sk.*). Heriblandt var gården Ager- skov i Hygom sogn. Da Jakob Holm ved sin embedsstilling var bundet til Saltum sogn, hvor han iøvrigt fra 1705 til sin død ejede Vestrupgård m. m., har han rimeligvis været nød- saget til at bortforpagte sin hovedgård. Der kendes dog ingen forpagter fra denne tid; derimod forekommer en Thomas Klemedsen 17 10 som fuldmægtig¹⁾), og han synes allerede 1703 at have indtaget samme stilling ved gården. Med sin hustru havde Jakob Holm følgende børn, der alle var fødte i Saltum præstegård: Mette Katrine Jakobsdatter H., hjemmedøbt 23. sep- tember 1694, begr. 10. januar 1698. Kristen Jakobsen H., døbt 24. februar 1696, begr. 18. maj s. å. Laurids Jakobsen H., døbt 26. august 1697, begr. 16. januar 1698. Jakob Jakobsen H.*), født 3. oktober 1698, døbt 17. s. m., student fra Ålborg 1718, cand. theol. 1721, *) lait 10— II tdr. htk. i følge skøder af 1706 og 1709. (*Vib. ldt. sk. og ppr. XXXIV. 145, 430*). Sidstnævnte år solgte han lidt gods, blandt hvilket Balleby i Tørring sogn, til Mikkel Olesen Veje (*smst 486*).

«) *Vib. ldt sk. og ppr. XXXVI. 240.*

^ *Skodborg-Vandiild herreders justitsprotokol 1710 9. januar og 24. juli.*

*) *Jvfr. Wibergs Præstehistorie IL 25 og Secher: Den Grotum[^]e Legatstamtavle 14.*

309

præst til Jerslev og Vester Brønderslev fra 1734, t dér 2. januar 1777, begr. 10. s. m., gift i ® i Ålborg 12. juli 1736 med Elsebet Jensdatter Wadum, døbt dér 4. juli 1701, bisat dér 14. marts 1737 og siden ført til Jerslev, datter af købmand Jens Nielsen Wadum. — 2 [^] på Birkelse 11. oktober 1742 med Kirstine Madsdatter Haugård, født på Hals ladegård 3. januar 1725, f i Jerslev præstegård 21 eller snarere 31. august 1777, begr. 8 september. Mette Jakobsdatter H., født 14. november 1699, gift med Rasmus Jørgensen til Vadskærgård (se nedenfor). Kristen Jakobsen H., døbt 20. april 1701, f i Nykøbing på Mors, begr. 22. februar 1725. sine bedste år døde Jakob Lauridsen Holm i Saltum præstegård og blev begravet 31. marts 17 17. Han efterlod sig enke og, som det af ovenstående ses, tre børn, nemlig to sønner og en datter, af hvilke ingen var myndig, skønt den ældste af dem ved skiftet blev be- tragtet som sådan, idet han ikke til formynder, men til kurator fik sin farbroder borgmester Enevold Berregård.

To andre farbrødre, Niels Berregård og Povl Lavridsen, blev formyndere henholdsvis for datteren og for den yngste søn, men inden skiftets slutning overtog Enevold Berregård formyndereskabet for den sidstnævnte, da Povl Lauridsen var afgået ved døden.

Det var et efter tidsomstændighederne rigt bo, der her kom under behandling*). Såvel i præstegården som på Vestrupgård og Vadskærgård fandtes der fuldt op af indbo og besætning m. m., ialt vurderet til 2517 rdl. . j mk. 7V2 sk., men der var da også adskillige værdifulde 1) Skiftebrevet, der ikke er indført i Hvetbo herreds gejstlige skifte- protokol, findes i Ålborg bispearkiv.

20

310

sager, navnlig på førstnævnte sted, hvor skifteretten, der mødte den 19. april, først registrerede et guldarmbånd, som var enkens fæstengave (9 lod å 8 rdl.) og bl. a.

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

en lille guldkæde, vurderet til 21 rdl., måske den samme, der er omtalt ovenfor ved skiftet efter Kristen Andersen. Guldet kom man dog snart til ende med, men sølv var der fuldt op af, mere end 500 lod; det præ^gste stykke var en stor sølvkande på 4 løver (104VS lod å 3 mk.); af andre nævneværdige sølvsager fandtes endnu en stor og en mindre kande, fem bagere, af hvilke det ene med låg, et andet indeni forgyldt, over en snes skeer, et par smørbrikker og saltkar m. m. Tinfade, -tallerkener og -skåle var der fuldt op af, iøvrigt messing-, malm-, jern- og blikvarer i rig mangfoldighed. At man i præstegården ikke havde nøjedes med at drikke vand fremgik af, at der blandt kobbertøjet fandtes en brøggerkedel på 2V> td., en brændevinskedel på iVs td. og 2 mindre do. Det er overflødig at bemærke, at der var fuldt op af møbler, lintøj og sengeklæder. Iøvrigt havde den afdøde ikke blot sørget for det legemlige velbefindende, men også for det åndelige; derom vidnede et for en landsbypræst ikke helt ubetydeligt bibliotek, bestående af 23 folianter, 75 kvarter og 47 oktaver m. m. Af indholdet skal vi her kun nævne Hvitfeldts Krønike, Lyskanders Slægtebog og Worms Fasti Danici.

Til vurdering kom dernæst den m^et betydelige besætning, hr. Jakob havde holdt, dels i præstegården, dels på Vestrup- og Vadskærgård. Den beløb sig til 31 heste, c. 100 stude, 36 køer og ungvæg, over 100 får og lam, 25 vædre og 36 svin og grise. Heraf fandtes på hovedgården^ 11 heste, vurderede til 102 rdl., 13

') I maj måned 1718 var besætningen: 9 øg, 10 par stude, 9 stykker ungfæ, 14 køer, i tyr, 11 vædre, 35 får med 29 lam samt 9 svin. (Skiftet efter Jakob Holms enke).

311

stude å 9 rdl., 15 gamle og unge køer å 4 rdl., 4 årnsød å 2 rdl., en lille tyr (2 rdl. 4 mk.), 30 får og lam (25 rdl.), 6 vædre (4 rdl.) og en so med 4 polte (2 rdl. 4 mk.). Desuden havde der sidste vinter på gården været opstaldet 60 stude, hvoraf 42 stykker var købt af Kristen Linde for 27 rdl. parret, dog således, at de to fulgte uden betaling i købet.

Da man var kommet så vidt med behandlingen af boet, enedes man om, at enken skulde beholde alle boets midler, svare til al gæld, skatter og skiftets bekostning samt i fædrene arv give hvert af børnene 2000 rdl., idet datteren i følge et mellem ægtefolkene oprettet testamente skulde gå lige i arv med sønnerne. Skiftet var dog ikke hermed sluttet, men fortsattes i september, da det oplyses, at der til Vadskærgård var indhøstet 40 læs vinterrug, vurderede til 53 rdl. 2 mk., 80 læs byg (80 rdl.) og 200 læs havre (100 rdl.). Åf de ved samme lejlighed fremlagte jordebøger fremgår det, at boet for-

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

uden Vadskærgård med det i 15 sogne spredt liggende bøndergods af htk. 226 — 4 — i — samt Tørring og Heldum kirker ejede ikke blot Vestrupgård, men desuden adskilligt strøgods i Vensyssel og i Lundenæs-Bøvling amter af samlet htk. 41 — 5—1 — »—, der vurderedes til 2186 rdl. I mk. 9 sk. Hovedgården med tilliggende vurderedes ikke, men da Enevold Herregård erklærede sig villig til at købe den for 14000 rdl., antoges det, at den var så meget værd. Alt ialt udgjorde boets beholdne midler, efter at en gæld på 5 — 6000 rdl. var fratrukket, godt og vel 14000 rdl., men i henhold til den tidligere trufne bestemmelse ansloges de samlede midler til 16000 rdl., hvoraf børnene hver fik 2000, enken efter de almindelige arveregler loooo.

Anne Marie Kristensdatter, der nu altså var ejer af Vadskærgård, tog som enke ophold på Vestrup-

312

gård, men næppe et år efter, at hun havde mistet sin mand, bortrev døden hende selv i en alder af kun 43 år; hun blev begravet den 20. april 17 18. Allerede før sin død havde hun dog ved auktion ladet bortsælge sin påboende gård og en stor mængde løsøre, blandt hvilket den oftere omskrevne lille guldkæde og den ligeledes forhen nævnte store sølvkæde på fire løver; sandsynligvis har det været hendes hensigt at tage ophold på den hendes svoger Niels Berregård tilhørende Birkumgård på Gø, da en hel del af hendes ejendele var bragt derhen. Utvivlsomt var dette grunden til, at skiftet *) efter hende, der begyndte den 11. maj, holdtes på denne gård.

Hvad der ved dette skifte er iøjnefaldende, er boets forholdsvis ringe tilstand. Det vil erindres, at den hende ved hendes mands død tilfaldne del af fællesboet var anslået til 1 0000 rdl.*), men til deling mellem børnene blev der nu knap 3000 rdl. Boets formue var omtrent den samme som forhen, nemlig lidt over 16000 rdl., men gælden var betydelig forøget; den var steget fra c. 5500 rdl. til c. 13100 rdl. Heri var ganske vist børnenes fædrearv indbefattet, men rent bortset fra denne, var stigningen påfaldende. Hvorfra den stammer, foreligger der intet om. Men en væsentlig indflydelse på hele boets tilstand fik det, at jordegodset nu vurderedes betydelig lavere end forhen. Mens man i 17 17 havde ansat Vadskærgård og gods til en værdi af 14000 rdl., vurderede man nu mere omhyggeligt således:
Vadskærgård hovedgård 20-6-3-1- 1042 rdl. 4 mk 4 sk.
gods226-i-3-V2- 8971 » 2 » 2 >
kirker og kirkegods 37-3-»-2V2- 748 » - » 2 >

Hele ejendommens værdi blev således nu sat til

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

*) Skiftebrevet findes i Ålborg bispearkiv.

*) Svarende efter pengenes nuværende værdi til c. 1 00000 kr.

313

10762 rdl. > mk. S sk. eller i metalværdi til 34330 kr. 78 øre').

Til dækning af boets gæld anvendtes dels de forefundne eller under skiftet ved en auktions holdelse tilvebragte rede penge, dels udlagdes hertil såvel en del gods som noget løseøre. Børnene fik for deres fædrene arv udlagt hovedgården, alt dens tilliggende gods i Tørring sogn, af hartkorn 108 — i — i — V2 — 1 samt noget gods i Flynder og N. Nissum sogn, tilsammen 16 — 7 — i — » — ; og for at gården ikke skulde blive inkomplet, blev der draget omsorg for, at en del af deres mødrene arv, der for hver af dem beløb sig til 983 rdl. i mk. 14V4 sk., blev dem udlagt i det øvrige for gården belejligt liggende gods, således at hver fik c. 25 tdr. htk., men Tørring og Heldum kirker gik tabt, idet de udlagdes for gæld. Skiftet sluttedes den 19. september 1718.

*) Idet en rigsdaler på den tid havde en værdi af c. 3 kr. 19 øre. Tages hele ejendommen under ét (284V«td. htk. for 34331 kr.), bliver gennemsnitsprisen pr. td. htk. kun 121 kr. Dette var en forbavsende lav vurdering, da man intet sted i Jylland på denne tid kunde købe godser til en sådan pris Ved salg af hovedgårde med tilliggende — tiender så vel som gods — var gennemsnitsprisen pr. td. htk., beregnet efter samtlige ved Viborg landsting læste skøder i hvilke prisen er opgivet, i tidsrummet 1710—19 som følger: Hjørring amt 179 kr.. Tisted amt 146 kr., Ringkøbing amt 152 kr., Ribe amt 149 kr., Ålborg amt 165 kr., Viborg amt 146 kr., Randers amt 179 kr., Aarhus og Skanderborg amter 183 kr., Vejle amt 189 kr. Som det heraf ses var Vadskærgårds vurderingssum lavere, end gennemsnitsprisen på godser i samtlige Jyllands amter kunde give anledning til. Da gennemsnitsprisen for de enkelte amter tildels bygger på meget få eksempler, skal her endnu anføres, at denne for hele Jyllands vedkommende i det nævnte tidsrum var 169 kr. (47 skøder, samlet hartkorn 10968 tdr., prisen ialt 185 3014 kr.). Omskrivningen fra rdlr. til kroner er foretaget efter tabellen i Danmarks Statistik III. 267—68.

314

Jakob, Kristen og Mette Holm ejede nu i nogle år Vadskærgård i forening. Den sidstnævnte af disse havde rimeligvis hos sin farbroder Enevold Herregård i Tisted

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

stiftet bekendtskab med den forhenværende amtstuefuldmægtig sammesteds Rasmus Jørgensen, der 1714 var blevet byfoged i Nykøbing, og som 1716 tillige blev herredsfoged på Mors. Med ham holdt hun 14. juni 1719 bryllup i sin formynder Niels Herregårds hus i Ålborg, og han indtrådte således fra dette tidspunkt i hendes sted som parthaver i Vadskærgård; og tre år senere blev han eneejer af denne, da såvel Jakob som Kristen Holm 10. maj 1722 tilskødede ham sin arvede tredjepart af gård og gods ^). I intet af disse skøder specificeres godset, men det ses dog, at dettes hartkorn udgjorde nu 226—7 — 3 — 2V2 — , ligesom det af dem fremgår, at Tørring og Heldum kirker, henholdsvis 20 og 9 tdr. htk., samt deres tilliggende gods, der var 9 — 4 — 2 — V2 — , nu igen var blevne erhvervede til gården.

Rasmus Jørgensen kan ved denne tid ikke have været nogen helt ung mand, for allerede fra omtrent 1693 skal han have været fuldmægtig hos amtsforvalter Jens Hansen i Tisted, der var ejer af hovedgården Ullestrup på Mors. Hvad der igrønt vides om ham angår mest hans godsspekulationer, som han temmelig tidlig begyndte at komme ind på, og som han drev på en måde, der synes at røbe en usædvanlig letsindighed eller mangel på ævne til at tumle med penge. At han samtidig med, at han indviklede sig i denne ret omfattende handel med gods, der hurtig voksede ham over hovedet, tillige optrådte som skibsreder, som det synes i ret stor stil, tyder heller ikke på, at han var en mand, der kendte sin begrænsning.

i) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXVII. 394, 395.

315

Efter at han 1709 og 1711 havde købt nogle småejendomme i Ty og på Mors, fik han 1716 af kongen skøde på c. 160 tdr. htk. strøgods sammesteds, som han for 5445 rdl. 30 sk. i kroner havde købt på auktion over det 3. jydsk regiments gods*). At han, der måtte have rigelig erfaring for, hvor værdiløst bøndergodset just i disse egne var på hin tid, havde mod til at erhverve en så stor mængde af det, oven i købet ingenlunde til nogen sønderlig lav pris, vækker allerede nogen forundring, så meget mere, som han ikke ejede nogen hovedgård ^), han kunde lasgge det ind under; men mere forbavset bliver man dog ved at se, at han et par år efter, at han havde hjemført sin ret velstående brud, så sig nødsaget til ved obligation af 14. august 1721 til Enevold Herregård at pantsætte den tredjedel af Vadskærgård og gods, han havde fået med hende, for 1930 rdl. kurant*). Ikke desmindre betænkte han sig ikke på det næste år at afkøbe sine to svogre deres to tredjedele af Vadskærgård, øjen-

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

synligt uden at være i besiddelse af en eneste skilling til at betale denne nye erhvervelse med. Følgen var da, at han året efter, den 5. april 1723, til generalmajor Christian Frederik Levetzau til Restrup måtte pantsætte hovedgården med tiender og gods for 6000 rdl. i danske kroner og 1000 rdl. i kurant*); ejendommen var således nu forhæftet med henved 10000 rdl., da Enevold Herregårds panteret endnu stod ved magt.

Rasmus Jørgensen betænkte sig dog ikke på yderligere at udvide sine besiddelser. Allerede året efter købte

») Vib. ldt. sk. og ppr. XXXV. 148, XXXVII. 13.

«) Det beror nemlig på en fejltagelse, når det i Chr. Villads Christensen: Nykjøbing paa Mors side 208 siges, at han 17x6 købte Frøslevgård. Denne blev han først adskillige år senere ejer af.

») Vib. ldt. sk. og ppr. XXXVII. 275.

*) Smst. 470. — Lagien af kroner var da i følge pantebrevet 1 3 %.

316

han nemlig af Enevold Berregård hovedgården Frøslevgård med halvhundrede tønner hartkorn bøndergods; ejendommen pantsatte han straks til sælgeren[^]).

Levetzau må efterhånden være blevet klar over, at hans debitor ikke var af de solideste; i det mindste fandt han sig foranlediget til i september 1724 at opsig sin kapital til udbetaling; da opsigelsesfristen var et halvt år, havde Rasmus Jørgensen altså endnu nogen tid at løbe på, men det følgende år kom og marts gik, uden at Levetzau så noget til sine penge. Han protesterede, men forgæves. Så måtte han gå til retten. Og nu gik det slag i slag. Hjemtingsdommen faldt 28. juli, landstingsdommen 17. oktober, og den 7. december formiddag kl. 10 slet stilledes Vadskærgård med Tørring og Heldum kirker samt det tilliggende gods til auktion i Sivert Harchs hus i Viborg, hvor kreditor selv blev højstbydende med 6615 rdl. kroner og 1000 rdl. kurant. Allerede den 12. april næste år fik C. F. Levetzau auktions-skøde på sine nyerhvervede ejendomme 2). Rasmus Jørgensen høstede den første frugt af sin letsindighed.

Imidlertid havde han, da uværet begyndte at trække sammen over ham, indset, at nu måtte der handles. Mens han tidligere kun rent undtagelsesvis havde kunnet bekvemme sig til at afhænde noget af det gods, han havde erhvervet — og det beløb sig vist til henved 700 tdr. htk., da det var på sit højeste — begyndte han nu at sælge, hvad sælges kunde; da han imidlertid samtidig

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

måtte skaffe penge ved pantsættelser, blev det ikke meget.

1; Noget skøde på Frøslevgård fra Berregård til Rasra. Jørgensen kendes ikke, men det vides, at førstnævnte i april 1723 købte den ved tvangsauktion, og at sidstnævnte i april 1724 pantsatte >den mig nu overdragne og transporterede hovedgård Frøvlevgård« (Vib. ldt. sk. og ppr. XXXVII. 627).

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXVIII. 351.

317

han havde fri rådighed over, men han udstedte dog i slutningen af 1725 og begyndelsen af det næste år seks skøder, hvorved han solgte c. 35 tdr. htk. for en halvandet tusind rdl. ^). Det var dog lenere hurtigt at rejse penge ved pantsættelser end ved salg, og ved samme tid ser vi da også hans obligationer myldre til landstinget for at blive læste og protokollerede, et helt dusin til et samlet beløb af næsten 12000 rdl.^). De fieste drejede sig om mindre summer, idet kun fire af dem lød på mere end tusind rdl. Han ejede derefter sikkert ikke en eneste tønde hartkorn, som ikke var sat i pant, og det meste var pantsat til flere forskellige. Da han i april 1726 lånte 3600 rdl. af Frederik Kjær til Børglum kloster, fik denne panteret i Frøslevgård hovedgård og gods næst efter syv andre, blandt hvilke Enevold Berregård med 1 195 rdl. og Peder Mads Jensen til Ulstrup med 1923 rdl.

Ved disse forholdsregler havde Rasmus Jørgensen dog kun skaffet sig galgenfrist. Inden der var gået et år efter, at han havde optaget dene sidste lån, fandt han sig foranlediget til at andrage for kongen »hvorledes han formedelst adskillige erlidte store søskade ved trende skiberumme og deres ladningers forlis og en del hans debitors fallit og undergang med mere finder hans forhen hafre midler således svækkede«, at han ikke kunde

1) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXVIII. 276, 308, 310, 338, 339, ^63. — Det må iøvrigt erindres, at ingenlunde alle skøder og pantebreve tinglæstes, navnlig ikke ved landstinget. Rasmus Jørgensen kan altså have udstedt adskillige sådanne dokumenter, som vi ikke kender, og det vides med sikkerhed, at adskillige skøder t i 1 ham ikke er indførte i landstingets skøde og panteprotokol.

^ Smst. 16*8, 268, 279, 283, 287, 289, 290, 301, 302, 307, 537, 563. For fuldstændigheds skyld skal tilføjes, at enkelte obligationer af ældre dato, som der ikke har været anledning til nærmere at omtale, findes smst. fol. 261, 286, 484.

tilfredsstille sine kreditorer. Der udgik da 28. februar 1727 kgl. kommissorium til kancelliassessor Lukas Kjerulf og Andreas Frederik Opitz til Skibstedgård om at forrette opbud for ham, og da der straks opstod uenighed mellem Frederik Kjær og Peder Mads Jensen angående det pantsane gods, pålagde kongen den 19. maj kommissærerne også at dømme i denne og lignende tvistigheder[^]). Imidlertid havde Rasmus Jørgensen i henhold til danske lovs 5 — 14 — 41 den 8. april til læsning ved landstinget indsendt en specifikation over sine midler og sin gæld*), af hvilken det ses, at denne var over 20000 rdl., og at hine bestod af et ret betydeligt indbo, nogen besætning på hovedgården og i Nykøbing, nogle udestående fordringer samt jordegods, bestående af Frøslevgård hovedgård 23 — 4 — 3 — 2 — , kirketiende 75 — > — > — » — , gods på Mors 250 — 2—1 — iVs — og gods i Ty Sl — 7 — 1 — 1 — , altså endnu godt og vel 400 tdr. htk., der efter de gængse godspriser kan antages at have haft en værdi af c. 16000 rdl.

Opbudskommissærene begyndte deres forretning den 29. maj 1727 og bragte den efter fire års forløb tilende den 25. september 1731*). Da var Rasmus Jørgensens gods spredt for alle vinde; hovedgården med et temmelig ubetydeligt tilliggende var 1728 blevet stillet til auktion og købt for en ringe pris af Peder Mads Jensen, de øvrige ejendomme var blevne udlagte til kreditorerne eller på anden vis gjort i penge. Af den fordums herlighed var der intet tilbage. Godsejeren var nu igen slet og ret by- og herredsfoged og boede i små kår i Nykøbing. Da hans svoger Jakob Holm, der en kort tid

*) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXIX. 220 og XXXX. 62.

«) Smst. XXXVIII. 656.

*) Selve forretningen kendes ikke; den findes ikke i Dueholm m. fl. amters arkiv.

havde været sognekapellan sammesteds, 1734 blev forflyttet til Jerslev, overlod han sin søster og hendes mand en del af sit indbo til brug, hvorom de 7, marts 1735 udstedte en erklæring, hvoraf det fremgår, at også fire kør, de havde, tilhørte ham, såvelsom det hus, de bode i. To år efter oplod Rasmus Jørgensen i følge tilladelse sit embede til en anden mod en kontant udbetaling af 300 rdl. og en årlig pension på 50 rdl. [^]). Han døde barnløs i Nykøbing 5. maj 1746, og skønt hans bo var

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

fallit, blev der anvendt 74 rdl. 4 sk. på hans begravelse *).

I følge tidens skik skulde det jo ved en sådan lejlighed gå flot til, enten der var råd til det eller ikke. Hans enke, Mette Jakobsdatter Holm, overlevede ham til 1768, da hun døde hos sin broder i Jerslev præstegård. Hun blev begravet 16. februar.

Christian Frederik Levetzau*), der 1725 var blevet ejer af Vadskærgård, var en hovedrig mand, der i forvejen besad flere store jydsk herregårde; da hans navn særlig er knyttet til Store Restrup, som han kort før sin død orde til hovedsædet i et betydeligt af ham oprettet stamhus, er der ingen grund til at omtale ham nærmere her. For ham var Vadskærgård en ejendom af mindre betydning, og der vides intet af særlig interesse om den fra hans ejertid. Mads Jensen Maae, der allerede i Rasmus Jørgensens tid havde været forpagter af hovedgården, forblev i denne stilling til sin død 1737, og godsets bestyrelse var overdraget til ridefogder, blandt hvilke kan nævnes Søren Mogensen, som døde her 1728; han var søn af den tidligere omtalte forpagter Mogens Sørensen og fader til den bekendte Christian Frederik Wadskiær.

*) Chr. Villads Christensen: Nykjøbing paa Mors side 209.

■) Skifte i Nykjøbing skifteprotokol 1743—95 fol. 51 ff.

*) Se Dansk biografisk Lexikon X. 240.

320

Levetzau besad kun en halv snes år Vadskærgård. Ved købekontrakt af 6. august 1734 og påfølgende skøde af 5. april næste år overdrog han nemlig hovedgård, tiender og gods, aldeles således, som han selv havde modtaget det, til Oluf Madsen DahlP). Købesummen kender vi ikke, hverken af opgivelse i skødet eller anden vej, og vi ved ikke, om den nye ejer i anledning af dette køb har stiftet gæld, hvilket dog er sandsynligt. I hvert fald pantsatte han 2. april 1740 gård og gods for 59⁰ rdl. til den rige købmand Niels Jakobsen i Lemvig*), senere ejer af den nærliggende hovedgård Kappel. Kapitalen skulde tilbagebetales om seks år — hvilket også skete — og efter den tid vides Oluf Madsen ikke oftere at have haft gæld på sin gård. Oluf Madsen Dahl var en bondesøn; om hans oprindelse giver kirkebogen for Vejrum sogn i Hjerm herred under 5. november 1695 kun tarvelige oplysninger, idet det hedder: »Døbt udi Kirchen Maths Ofverdalen hans Barn, blef kaldet Oluf.« Om faderens navn får vi således kun halv besked, om moderens slet ingen, og andensteds fra vides der intet om, hvad de hed. Næste gang, Oluf Madsens navn nævnes, er i året 1718, da han fra Overdalen den j. juni udstedte et skøde, hvorved han til ungarl Iver Pedersen Qvistgård afhændede den ham tilhørende »anpan bundsgaardc beliggende i Vejrum sogn, kaldet Overdal, for 70 rdl. danske kroner*). Ved denne lejlighed optræder han under navnet Oluf Madsen Overdal, senere kalder han sig snar blot Oluf

^) Denne har ikke ladet skødet tinglæse, men en kopi af det er indført i skiftet efter hans søn Mads Olufsen Dahl, der senere blev ejer af gården. Se Lundenæs-Bøvling amters skifteprotokol 1773—81 fol. 209.

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXI. 318.

») Smsi. XXXVI. 439.

321

Madsen, snart Oluf Madsen Dahl, men den sidste form vinder mere og mere overhånd alt som hans formue vokser. Ved denne tid er han rimeligvis draget bort fra sit fædrene hjem, og omtrent ved samme tid — måske et årstid senere — indlod han sig i ægteskab med Kirsten Mikkelsdatter, der var enke efter en vis Mads og en del år ældre end han, idet hun var født omkring 1689. Nogle år senere finder vi ham boende på selvejergården Sønder Vinkel i Heldum sogn. Han vides at have opholdt sig her i det mindste fra 1724 til 1733, men rimeligvis har han haft sin bopæl dér lige til han købte Vadskærgård. Oluf Madsen var dog ikke ejer af Sønder Vinkel, vistnok ikke engang parthaver i den, for 1727 skødede hr. Niels Bhie i Hygom den halvpart af gården, som han — Oluf Madsen — påboede, til hans stesøn Kristen Madsen*), og der foreligger iøvrigt intet om, at han hverken før eller senere har haft nogen ejendomsret til den. Iøvrigt bode hans svoger Peder Kristensen 1724 også på Sønder Vinkel. Andensteds ejede derimod Oluf Madsen lidt gods. 1726 købte han således af Niels Nielsen Bjerregård i Nørre Vinkel Gærupgård m. m. i Stagstrup sogn i Ty, og 1732 købte han VestermøUe i Fabjærg sogn og en part i en gård'). Her skal endnu, nærmest

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

fordi det giver nogle vink om hans slægtskabsforhold, kun anføres, at han samt Mikkel Mikkelsen Broegård og Evert Nielsen Galtrup i Tilsted 1733 tilskødede deres svoger Oluf Kristensen i Ballegård halvparten af Ballegård i Heldum sogn, som de havde faet ved ar^{^^} samt herligheden til den anden halvdel •).

Det er hvad der vides om Vadskærgårds nye ejer,

1) Vib. IdL sk. og ppr. XXXX. 93.

«) Smst. XXXIX. 16, XXXX. 256.

•) Smst. XXXX. 24?

322

indtil han blev proprietær. Hvordan han klarede sig i sin nye stilling, foreligger der intet særdeles om, men at han lagde skilling til skilling og daler til daler i de kom- mende år, er sikken nok; han havde også det held, at opgangen i godspriserne begyndte kort tid efter, at han var kommet i besiddelse af den store ejendom; i hans tid steg dens værdi rimeligvis med 50 %, og han, der formodentlig, indtil han kom hertil, kun havde været en velstående selvejerbonde, kunde seks år senere tilbage- betale det ret betydelige lån, han havde optaget ved sin tiltrædelse uden — såvidt vides — at stifte noget nyt, og var, da han, efter at have besiddet gården en snes år, trak sig tilbage, vistnok en mand på c. 15000 rdl. Sin formue har han utvivlsomt tjænt på at fede stude, men derom foreligger der dog intet bestemt. Iøvrigt gav bøndergodset ham sikkert også gode indtæger. Af skøder, som han udstedte til sin søn 1759 — hvorom mere nedenfor — ses det, at alle godsets beboere svarede deres afgifter i penge, og at der gennemsnitlig svarede c. 2 rdl. af hver tønne hartkorn; dog var der en del af dem, der bode nærmest hovedgården, som kun svarede halv så meget, uden al tvivl, fordi disse forrettede hoveri, hvilket de andre var fritagne for. At det just var de hovgørende bønder, der kun betalte halvt så meget som de andre, ses ved at sammenholde ovenberønte skøde med de regler for hoveriet til Vadskærgård, der fastsattes i henhold til forordningen af 12. august 1773*). På den tid svarede hoveri kun af Søgård (2 beboere), Halgård, Dugård (2 beboere), Øster og Vester Lomfarbæk, Nør- kær, Sejbjærg, Sønderkær og Kokholm (3 beboere) og det er just disse gårdes fæstere, der i skødet anføres med

^) Den i henhold til nævnte forordning indrettede protokol for Lundenæs og Bøvling amter findes endnu i disse amters arkiv.

323

den lavere afgift. Iait var kun henvend en tredjedel af bøndergodset bovengørende, og for dette lettedes hoveriet betydeligt derved, at det alt lå meget nær ved gården, i det højeste en fjærdingvej derfra. — Det var ret betydelige afgifter, flere af fæstebønderne skulde svare, og der er ingen grund til at betvivle, at de på denne tid i reglen har været i stand til at svare dem. Således betales der af Eskebæk, som var 8 — 4 — 3 — Va — » i^{^v}« rdl. årlig, af Kammergård (14 — 3 — 3 — i —) 30 rdl., af Påkær (8 — 4 — > — i —) 15 rdl. o. s. fr. Af de jordløse huse betaltes i reglen i å iVs i'dl. Iait skulde Oluf Madsen af sit bøndergods have en fast, kontant indtægt af c. 450 rdl. årlig, hvilket svarer til renten af c. 9000 rdl., da der i reglen betaltes 5 70- Godset alene har således utvivlsomt kunnet forrente købesummen for hele den samlede ejendom, hovedgården, de to kirker og kirke- godset indbefattet. I sit ægteskab med Kirsten Mikkelsdatter havde Oluf Madsen Dahl følgende børn, der rimeligvis alle er fødte på Sønder VinkeP): Mads Olufsen D., konfirmeret i Tørring kirke 2. oktober 1739, 18 år gi, ejer af Vadskærgård (se nedenfor). Mette Olufsdatter D., f. c. 1724, konfirm. i Tørring kirke 7. april 1741, f P[^] Strandberggård 1791, begr. 8. april, trolovet på Vadskærgård 28. oktober 1746 og kort tid efter gift i ^ med Niels Sørensen

*) Heldum sogns kirkebog begynder først 1733, og kirkebogen for Vejrum sogn, hvor muligvis et par af de ældste børn kan være komne til verden, er meget defekt for årene omkring 1720. I mangel af fødsels- eller dåbsdag anføres for de tie af bør- nenes vedkommende konfirmationsdag. Det kan bemærkes, at præsten ved konfirmationen har givet Mads karakteren *haud illaudabilis*, Mette og Maren karakteren *mediocriter*

324

Ballebye til Strandberggård, født c. 1716, vist i Tørring sogn^), f på Strandberggård, begr. 27. januar 1767. — 2[^] på Strandberggård i. december 1769 med Søren Hansen, der levede på Vejberg- gård l. december 1780, men var død 29. maj 1781 >). En datter, født på Sønder Vinkel, døbt i Tørring kirke 29. juni 1727, uden at hendes navn er anført i kirkebogen. Måske identisk med nedennævnte Maren. Maren

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Olufsdatter D., måske identisk med sidstnævnte datter, konfirmeret i Tørring kirke 22. april 1745 16V3 år gi., t i7S9» vist på Stubbergård, gift på Vadskærgård i juni 1752 med Morten Andersen Qvistgård til Stubbergård, født på Sønder Kvistgård i Vejrum sogn 8. januar 1709, f på Østergård i Harre herred, begr. 23. oktober 1783. (Han gift i^ i Holstebro 29. december 1740 med Mette Klavsdatter Schive, døbt dér 4. april 1721, f dér 5. marts 1751.) Mikkel Olufsen D., født på Sønder Vinkel, døbt i Tørring kirke 6. august 1730, vist død som lille, da han ikke nævnes som konfirmeret i Tørring kirke og i hvert fald var død før 1759 ^^^^ ^^ efterlade livsarvinger. Allerede flere år, før Oluf Madsen Dahl nåde støvets år, besluttede han at skifte sit og sin hustrus betydelige bo mellem deres tre levende børn og trække sig tilbage til et roligere liv. Svigersønnen Morten Qvistgård havde allerede i henhold til ægtepagt af 26. januar 1752 i tre terminer faet udbetalt 3000 rdl., mod derfor at frskrive

*) I Tørring kirkebog mangler fortegnelsen over døbte 1712—20.

*) Hans begravelse omtales ikke i Resen-Humlum kirkebog.

325

sig al ret til det gods, svigerfaderen havde købt af Levetzau; efter at han nu desuden havde faet erstatning for den anpart, der kunde tilkomme ham i dennes øvrige gods — strøgodset, c. 29 tdr. htk. — gav han den 8. marts 1758 afkald på al arveret til godset^). Det samme gjorde den anden svigersøn, Niels Sørensen Ballebj^e, den 26. april næste år, efter at han havde fået udbetalt 3600 rdl.2). Herved havde Oluf Dahl fået fri hænder til at over- drage alt sit jordegods til sin eneste levende søn Mads Olufsen Dahl. Den 10. august 1759 fik da han skøde^) på hovedgården, de to kirker og bøndergodset, hvilket sidste opgives til jordskyld 260 — 4 — i — 2 — og mølle- skyld 4 — 6 — 2 — 1 —, heri beregnet kirkegodset, der var henvend en halv snes tønder hartkorn, og strøgodset, der som ovenfor berørt var c. 29 tdr. Gårdens egentlige til- liggende gods blev således noget over 225 tdr., der for- delte sig således, at godt og vel iio tdr. lå i Tørring sogn, noget over 45 tdr. i nabosognet Hygom og resten spredt i 14 forskellige sogne. Iøvrigt henvises til, hvad der er meddelt om dette skøde ovenfor side 322. Samme dag, sønnen overtog gården, oprettedes der en opholdskontrakt mellem hans forældre*). Hoved- punkterne i denne var, at han skulde skaffe dem godt og fornødent livsophold til deres død; hvis han giftede sig, og parterne ikke ønskede at blive sammen mere, skulde de to gamle forlade Vadskærgård og han årlig be- tale dem 50 rdl. De skulde i så fald have beboelse på

^) Skodborg -Vandfuld herreders skøde- og panteprotokol 1757 —

1778 fol. 611.

«) Smst. fol. 615.

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXIV. 226.

*) Skodborg -Vandfuld herreders skøde- og panteprotokol 1757 —

1778 fol. 616.

21

326

Vester Kammersgård, Meld Påkær eller Dalgården i Vej- rum sogn efter eget valg og nyde den af disse gårde, de måtte vælge, fiit på livstid uden at svare landgilde eller skatter. Deres hæderlige og sømmelige begravelse skulde sønnen sørge for. Fraflyttede de hovedgården, skulde de iøvrigt have lov til at medtage deres sæng, gang- klæder, en liden kedel >og lidt andet mere til hus behov og brug«. Denne fraflytning blev der dog ikke noget af; de to gamle blev boende på Vadskærgård til deres døds- dag. Kirsten Mikkelsdatter blev begravet 14. januar 1765, Oluf Madsen Dahl 20. juni 1772, bægge > uden ceremoni c, men rimeligvis dog »hæderligt og sømmeligt«, således som de i aftægtskontrakten havde betinget sig; det passede sig utvivlsomt også bedst for dette gamle ægtepar at fa. en borgerlig begravelse, for man får helt igennem ind- trykket af, at de var og blev bønder, selv om han efter almindelig sprogb brug var proprietær og ejer af et be- tydeligt gods samt kaldtes seigneur. Sønnen Mads Olufsen Dahl, der fra 1759 var ejer af Vadskærgård, var bonde ligesom sin fader; men medens det hos denne bl. a. gav sig udslag i hans nøj- somhed og sparsommelighed, hans fuldstændige mangel på tilbøjelighed til at spille godsejer, hans bestræbelse for at samle noget på kistebunden til sine børn, synes hos sønnen disse egenskaber at have udartet til den småligste gærrighed på den ene side og den smudsigste penge- pugen på den anden side, og han havde ingen børn at skrabe sammen til. — Vi skal nu kortelig se, hvad der vides om ham og hans færden. Som det ovenfor er meddelt, er han sandsynligvis født på Sønder Vinkel, og 18 år gammel blev han 1739 konfirmeret i Tørring kirke, ved hvilken lejlighed præsten — hans tilkommende svigerfader — gav ham karakteren haud illaudabilis. Utvivlsomt tilbragte han derefter hele

327

sin tid i hjemmet hos sine forældre, og først adskillige år efter, at han var blevet ejer af fædrenejgården, ophøne hans ungarlestand, da han i en alder af mellem 40 og 50 år den 3. oktober 1766 holdt stuebryllup på Vadskær- gård med Inger Lauridsdatter Wadum, som var født i Tørring præstegård 29. juli 1741 og datter af hr. Laurids Jensen Wadum og hustru Elisabeth Marie Hansdatter Elling, af hvilke den førstnævnte for en del år siden var afgået ved døden, mens den sidste levede mange år derefter. Allerede før Mads Dahl ovenog fædrenejgården, havde han så småt begyndt at samle gods, væsentligst i om- egnen af Vadskærgård, som han som eneste søn jo om- trent var selvskreven til engang at overtage. Navnlig havde han forkærlighed for at møde op ved auktioner, hvor der jo unægtelig også snarest var udsigt til et billigt køb, og han havde den sparsommelige vane ikke at lade sine skøder læse på tinge, navnlig ikke ved landstinget *). Mens mange, måske ikke blot af forsigtighed, men til- dels også af en slags honnet ambition, drog til Viborg landsting for at få læst skøder, der egentlig kun skulde have været læste ved hjemtinget, var der andre, som af sparsommelighedshensyn undlod at lade skøder på frit gods læse dér; således havde Mads Dahls fader sparet sig den udgift at lade sit skøde på Vadskærgård tinglæse, og den bekendte Anders Kjærulf til Bjørnsholm, der var af lignende ekstraktion som Oluf Dahl, sparede adskillige rigsdaler på den måde. Da Mads Dahl overtog faderens gård ejede han derfor noget gods, ialt c. 28 tdr. htk., som han havde købt på forskellige auktioner for c. 1900 rdl. Over halvdelen af ^) Der kendes ikke mindre end 17 skøder til Mads Dahl, men ikke et eneste af disse er indført i landstingets skøde- og panteproto- koller. Derimod findes kopier af dem alle indførte i skiftet efter ham, og derfra stammer altså vor viden på dette område.

328

det var erhvervet i begyndelsen af 1759 fra Kongens- gård, som kammerråd Henrik Molrath Richter just ved den tid var i færd med at »slagtec, og det lå særdeles bekvemt, nemlig alt i Tørring sogn. I den følgende tid fortsatte han energisk denne opkøben af gods, i hvilken han til 1766 synes at have sat alle sine penge; fra den tid sker der et bestemt omslag i hans fremgangsmåde, idet han i alt væsentligt holder inde med sine godser- hvervelser og sætter sine penge på rente hos omegnens folk. Grunden til denne svingning må måske søges i, at de stedse stigende priser på jordegods havde nået en sådan højde, at han ikke længer fandt det fordelagtigt nok at anbringe sine midler på denne måde. Iait tilfor- handlede han sig, efter at være blevet ejer af Vadskær- gård, over III tdr. htk. gods til en samlet pris af 8564 rdl. Fra 1759 til 1768 gik der intet år, uden at han for- øgede sit godsområde. Navnlig fra omegnens godsslagtere erhvervede han idelig noget, snart en enkelt gård, snart — navnlig ved auktioner — samlinger af gårde. Da kammerråd Richter 1760 fortsatte bortsalget af Kongens- gårds gods, købte han således 44 tdr. htk. i Nørre Nis- sum og Fabjærg sogne for c. 3400 rdl., da Gudum- klostets gods udstykkedes af Lars Johan Jelstrup, så Mads Dahl ligeledes lejlighed til at supplere sin gårds tillig- gende, og med omegnens selvejerbønder handlede han jævnligt. Hvad han således erhvervede, lå for en hel dels vedkommende ret nær ved hans hovedgård, en del dog temmelig fjærnt, men dette havde i sig selv mindre at sige, da der ikke var tale om at fordre hoveri af det. Som ovenfor omtalt forrettedes dette udelukkende af de nærmest hovedgården boende bønder i Tørring sogn, mens de andre til gengæld måtte betale en årlig afgift for fritagelsen. Da Mads Dahl indstillede sine godskøb, måtte han

329

på anden vis gøre sine rede penge, der voksede en frodig vækst, frugtbringende, og vi ser da den ene sum efter den anden, større og mindre imellem hverandre, blive lånt ud til nærmere og fjærner boende bekendte, navnlig til andre proprietærer. Ved hans død beløb hans udestående fordringer sig til ly — 18000 rdl.*). Den første obligation, der gæmtes i hans chatol, kom fra Kristen Olesen til Gudumkloster, som 1766 lånte 2900 rdl. af ham, og 1773 yderligere 3120 rdl. En anden af om- egnens proprietærer, Johan Jakob Colding til Holmgård, fik 1769 et lån på 1000 rdl., og Kristen Jensen Staun- strup (også kaldet Riis) til Blidstrup på Mors fik 1771 et på 8000 rdl. Iøvrigt findes såvel egnens selvejerbønder som flere af Lemvig købmænd blandt hans skyldnere, blandt de sidste Frederik Christian Hillerup, fader til de to rige godsejere, brødrene Søren og Niels Frederik Hillerup. Af det ovenanførte vil det fremgå, at Mads Olufsen Dahl var en meget velstående mand. Ikke blot besad han et gods på over halvfemte hundrede tønder hartkorn aldeles gældfrit — et gods, der år for år steg i værdi *) — men desuden ejede han betydelige kapitaler. Den, der gæstede ham på Vadskærgård, vilde dog ingenlunde få indtrykket af at være kommet til et rigt hus. Ikke blot var bygningerne uanselige¹⁾, men kom man indendørs, var alt meget tarveligt, luksus næsten ukendt. Daglig

1) Af alle de til Mads Dahl udstedte obligationer er kun en — den fra Kristen Staunstrup — læst ved landstinget (XXXXVII 500). De andre kendes kun fra skifret efrer ham.

^ Mads Dahl overtog Vadskærgård 1759 og døde 1773. I løbet af disse 14 år steg priserne på hovedgårde med tilliggende i Ringkøbing amt fra c. 200 til c. 280 kr. pr. td. htk., beregnet

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

efter femårene 1757–61 og 1771 — 75.

*) O. Nielsen: Skodborg og Vandfuld Herreder side 363.

330

stuens møblement bestod ganske vist af et rundt bord, et sten-tebord, 6 stole med ryslæders betræk, en lænestol, et spejl med brun ramme, et gammelt egeskab, et mindre do. og et egeskrivechatol, men når man hører, at alle disse genstande tilsammen vurderedes til 21 rdl. og 3 mk., vil man få et klart indtryk af, at de enkelte stykker ikke var særlig pragtfulde[^]). Sovekammeret var endnu mere spartansk udstyret, og kom man ind i storstuen, fandt man dér kun for sig 10 stole med rødt plydses betræk, en kanapé, et lille bord, to store spejle og et stort klædeskab. Mere påfaldende var det dog, at sølvstøbet, der ellers i så høj grad prægede den tids velhavende hjem, ialt kun vurderedes til 60 rdl. og kun var repræsenteret af et bæger, en sukkerbøsse, seks tumlinger 2), en potage-ske, 17 spiseskeer, 5 teskeer og en sukkerklemme. Man sammenligne hermed, hvad der ovenfor (side 310) er anført om, hvad en tidligere ejer af Vadskærgård efterlod sig i guld og sølv I Også klæder var noget, man dengang pralede med, men Mads Dahls garderobe var snart besat; den bestod kun af en blå klædning, en sort do. og et par bukser, ialt vurderet til 10 rdl. Endnu skal kun tilføjes, at den åndelige trang på gården tilfredsstilledes af en bibel og en gammel lovbog, samt at hele indboet fra kælder til loft repræsenterede en værdi af — 366 rdl. Kom man ud i staldene, stod det adskilligt bedre til. Der gulede 40 par stude til en værdi af 1600 rdl., og desuden fandtes der tre hopper, hvoraf den ældste dog kun var 4 rdl. værd, 9 køer, 2 kvier og 3 kalve samt 38 får, 7 vædre og 3 galtgrise. Hele besætningens værdi ansloges til 1807 rdl. 2 mk.

^) Disse og nærmest følgende oplysninger er tagne af skiftet efter Mads Dahl.

*) Halvkugleformede små bægre.

331

Det er af skiftet efter Mads Olufsen DahP) ovenstående oplysninger er tagne. Han var nemlig død 177? i oktober — vistnok den 18. — og blev begravet den 28. i samme måned imed ceremoni«; det kostede 200 rdl. at fa den salig mand i jorden. 200 rdl. var lige så meget, som 10 af hans stude var værd. — Skønt der forelå et testamente af 2. marts s. å., som var indsendt til konfirmation, erklærede enken dog, da amtmand Hansen gav møde for at forrette skiftet, »at hun sig i ingen måder af de hende derudi tilståede fordele vilde prævalere, da hun, skønt hendes samvittighed vidnede med hende om rigtigheden af hendes afdøde mands derudi ytrede godhed imod hende, desuagtet, for på sin side at have gjort alt, hvad til den bedste forståelse imellem hende og hendes afdøde mands søskende kunde concurrere«, ønskede boet behandlet efter loven. Da afdøde ingen børn havde efterladt sig, skulde skiftet altså holdes mellem enken, Inger Wadum, og hendes mands to svogre, Morten Qyistgård og Søren Hansen. I denne anledning fremlagdes der ved skiftesamling 14. marts 1774 taksation over gård og gods, hvis hovedindhold var følgende: Vadskærgård hovedgård (20 — 6 — 3 — 1 —), Tørring og Heldum kirker (29 — > — i — > —) samt jorder til disse (2 — 6 — 2 — i Va —) vurderedes til 9000 rd. » mk. » sk. gods i Tørring sogn (131 — 5 — » — l —) å 50 rdl. pr. td. hartkorn til 6581 » 4 » 10 > gods i Heldum, Rom, Lomborg,

^) Lundenæs-Bøviing amters skifteprotokol 1773 — 81 fol. i88flr.

332

Hygom ^), Engberg, Trans, Vandborg og Hove sogne (177 — 4—3 — >—) å 60 rdl. p. t. h. til 4653 rd. 3 mk. 12 sk. Strøgods i 15 sogne (195 — 5 — > — l —) å 66 rdl. p. t. h. til. . . 13042 > 2 » 2 > Fåborg mølle af jordsk. 1 — 2 — i — > — og møUesk. 4 — 6 — 2 — » — til 500 » o » o >

Ejendommens samlede vurderingssum var således 33779 rdl. 4 mk. 8 sk. og det tilliggende bøndergods var på denne tid over 400 tdr. htk. Den årlige landgilde, der svaredes heraf, beløb sig til 840 rdl. 5 mk. 10 sk. samt 7 tdr. 5 skp. byg. Om boets udstående fordringer samt om vurdering af løsøre og kreaturbesætning er der ovenfor givet nogle meddelelser; her skal derfor endnu kun tilføjes, at boets hele formue viste sig at være 53349 rdl. 3. mk. 12 sk. og dets gæld 5471 rdl. 2 mk. » sk., så at der til deling blev 47878 rdl. i mk. 12 sk. Da enken tilbød at give hver af den afdødes svogre 12000 rdl. og disse var vilige til at modtage dette tilbud, blev hele boet overdraget til enkens fri rådighed[^]). Det var at forudse, at den rige enke ikke længe vilde blive hensiddende i enlig stand, da hun endnu var en ung kone, ikke fuldt 33 år gammel. Havde hun forrige gang, som det så ofte skete i hine tider, faet en mand, der var vel gammel, fik hun denne gang en, der var noget for ung, idet hun 9. december 1774 holdt stuebryllup på sin gård med Jørgen Jensen Gleerup

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

1) Alene i dette sogn havde gods af hartkorn 46—3 — 3 — i — .

>) Søren Hansens og Morten Qyistgårds afkald, hægge af 4. maj 1775, er læste ved landstinget (Sk. og ppr. XXXVII. 514).

233

fra Vensyssel, der var født i 1748, vistnok på Dronning- gård. Hvad der oprindelig havde ført disse to sammen, ved vi ikke, men den omstændighed, at hans slægt var udbredt i egnen omkring Ålborg, hvorfra også hendes fader stammede, at hendes moder var fra Vensyssel, at en faster af hende havde været præstekone i Jerslev (se ovenfor side 309), og at ikke mindre end fire af hendes brødre var eller senere blev præster i egnen omkring samme by og navnlig i Vensyssel *), viser tilstrækkeligt, at hendes slægt stadig havde været og vedblev at være nøje knyttet til den kant af landet, hvor også Jørgen Gleerups slægt stadig havde haft og fremdeles havde sit tilhold. Det var da ikke så mærkeligt, at han kendte den ensomme enke på den fjæmtliggende gårdovre ved Vestkysten. I Jørgen Gleerups hjemstavn kendte man endnu på denne tid intet til den form for spekuleren i jordejen- domme, der senere blev så almindelig og med et meget betegnende navn kaldtes »godsslagtning«. I Vensyssel var endnu intet gods blevet »slaget«, men fra det vest- lige Jylland, hvor bevægelsen var opstået, begyndte den dog så småt at brede sig, og den viste sig allerede 1767 i egnen syd for Limfjordens østligste del, da konsistorial- råd Lars Johan Jelstrup, efter at have fuldendt slagtingen af Gudum kloster, behandlede Vorgård i Helium herred på samme måde[^]. Hans eksempel viste sig dog fore- løbige ikke videre smitsomt på denne kant af landet, men da Jørgen Gleerup kom over til Vadskærgård og så, hvorledes i egnen deromkring det ene gods efter det

*) En broder var nemlig fra 1770 kapellan i Vester Hassing, en fra samme år præst i Skørping, en fra 1773 l^{^^}pellan og fra 1774 præst i Hellevad og endelig blev en 1783 kapellan i Ålborg. De var iøvrigt alle fire studenter fra Ålborg (Wiberg).

■) Se nærværende tidsskrift 3. III. 156.

334

andet blev udstykket, at allerede flere af de nærmest hans nye ejendom liggende hovedgårde — Kongensgård, Gu- dum kloster, Bækmark m. fl. — havde skilt sig af med deres bøndergods, besluttede han sig straks til at følge i de andres fodspor. Efter først underhånden at have frasolgt en stor del gods, stillede han ii. og 12. sep- tember 1775 hovedgården, de to kirker, 200 tdr. hart- korn tilliggende bøndergods og 59 tdr. htk. strøgods til auktion[^]). Hver ejendom opråbtes særskilt, og på de fleste faldt der antagelige bud; adskillige af fæstebønderne købte deres påboende gårde, egnens storbønder købte en del og nogle af de omboende godsejere benyttede denne lejUghed til at forøge deres gårdes tilliggende. Således erhvervede Jens de Stiernhielm til Kappel Heldum kirke og en del gods. Vadskærgård hovedgård med 14 til- liggende huse, hvis årlige afgift var 21 rdl., Tørring kirke med korn- og kvægtiende samt jus patronatus og dennes tilliggende jorder af htk. 6 — i — 2 — 2Va — , hvoraf der årlig svarede 6 rdl. 2 mk. og 5 tdr. 3 skp. 37« fj- byg» købtes for 5000 rdl. af Simon Kristensen Andrup.

Alt blev solgt med undtagelse af godt og vel en

*) Auktionsplakaten findes bl. a. i Extraordinaire Avertissements til de Kiøbenhavnse Tidender 1775 nr. 65. Et kort uddrag — <fter Jydske Efterretninger 1775 nr 31 — er optaget i Christensen (Hørsholm): Agrarhistoriske Studier II. i. Bd. Aktstykker og Oplysninger side CXXVIII. Selve

auktionsforretningen er indført i Skodborg -Vandfuld herredes auktionsprotokol 1754— 1803 fol. 79—90. — I plakaten hedder det bl. a., at »udsæden til gården er imellem 150 å 200 tdr. korn, og at dertil kan avles det ene år med det andet 200 læs høg; ved samme kan ved hjælp af tienderne, som oppebærges in natura, overfedes 100 stkr. stude, 10 kør, 10 bæster, 60 får og det meste deraf græsses ... Til gården er en ikke liden anpart af det i Tør- ring sogn værende importante helte fiskeric. Om det her nævnte fiskeri kan efterses, hvad der findes i nærværende sam- linger 3 r. II. S4ff.

235

snes tønner htk. gods, og auktionen indbragte 22645 ^{^^} 6 sk. Jørgen Gleerup og hans hustru var da blevne hjæmløse på denne egn; de drog op til Vensyssel, hvor han året dfter af sin fader fik tilskødet Dybvad og Knuds- eje. Han var en af de første, der heroppe drev gods- spekulationer, men iøvrigt ikke i større stil. I en tem- melig ung alder døde han på Dybvad i første halvdel af juli 1798; Inger Wadum, med hvem han havde flere børn, døde gammel og mæt af dage på Knudseje ; juli 1823. Simon Kristensen Andrup fik 8. maj 1776 auktionsskøde

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

på de af ham købte ovenfor nævnte ejendomme). Han var født i Nykøbing på Mors 1723, blev døbt 5. december og var søn af købmand Kristen Jensen Andrup og hustru Ellen Margrete Klavsdatter Bang, der hængte døde, da han var omtrent tre år gammel. Efter at have nedsat sig som købmand i Lemvig holdt Simon Andrup 22. marts 1753 i Gudum sogn bryllup med Kirsten Madsdatter Stabye, som var datter af Gudum-klosters forrige ejer Mads Kristensen Stabye i hans ægteskab med Anne Marie Warnicke. Knap tre år levede Simon Andrup sammen med denne sin første hustru, idet hun, der var født i Hanning sogn 1722 og fremstillet i kirken dér den 29. marts s. å., døde i Lemvig 1755 efter at have født 3 børn, hvoraf de to var døde, og blev begravet 13. december. Efter i nogle år at have levet som enkemand, indgik han nyt ægteskab, idet han 18. maj 1759 i Varde holdt bryllup med by- og rådstueskriver, senere ejer af Bramminge, Rasmus Nielsen Øllgaards datter Karen, som var født sammesteds 1738 og døbt almindelig bededag. Med hende havde han flere børn, som nærmere vil blive omtalt nedenfor. Ligesom så mangen anden købmand i Lemvig havde

») Vib. ldt. sk. og ppr. XXXV m. 179.

336

Simon Andrup tidlig begyndt at spekulere i landejendomme. 1758 havde han således på auktion købt Bækmark hovedgård og gods, som han otte år efter solgte med betydelig fortjeneste, senere erhvervede han foruden Vadskærgård tillige Nørre Vinkel, som han vides at have ejet 1775, og desuden havde han 1776 tæt ved Lemvig en stor, ny opbygget værmølle med fire par kværne og tilhørende teglhængt bygning. Alligevel synes han ikke at have været nogen sønderlig velstående mand. Da han i maj 1759 i anledning af sit forestående bryllup og i overværelse af sine to svogre hr. Peder Tafteberg fra Holmsland og Johan Frederik Wedel på Bækmark holdt samfrændeskifte efter sin afdøde hustru Kirsten Madsdatter Stabye), efter hvem han havde siddet i uskiftet bo ifølge bevilling af 19. december 1755, opgav han sit samlede formue til 10725 rdl. 4 mk.), gælden til 9970 rdl., så at der til deling kun blev 755 rdl. 4 mk. Samfrænderne mente dog, at datteren passende kunde få 600 rdl., men efter nogen snakken frem og tilbage, enedes man om 500. Det synes også at fremgå af andre omstændigheder, at Simon Andrup ikke var bemidlet. Da han havde købt Bækmark, pantsatte han den straks for omtrent hele dens værdi*), og efter at han havde erhvervet Vadskærgård, pantsatte han 7. maj 1776 ikke

*) Lemvig skifteprotokol 1748 — 1810 fol. 97.

) Nemlig: Bækmark hovedgård og gods 5475 rdl. 4 mk., besætning dér 1300 rdl., en gård i Lemvig 900 rdl., andre huse smst 250 rdl., 140 lod sølv 70 rdl., indbo 490 rdl., kreaturer og gårdsredskaber 400 rdl., købmandsvarer af hør, hamp, humle, tjære, jæm, salt og andre grove varer 400 rdl., tobak, vin, specier og andre små varer 600 rdl., udestående fordringer 80() rdl. — Adderes disse summer fåes dog ikke 10725 rdl. 4 mk., men kun 10685 rdl. 4 mk.

») Vib. ldt sk. og ppr. XXXIV. 168. Obligation af 30. april 1759 til Tøger Reenberg Sterm på Viumgård for 5000 rdl.

337 blot den, men også sin værmølle, der i brandkassen var ansat for 3000 rdl., og nogen købstad jord for 7000 rdl. til myndlingen Mikkel Mogensen Blach). Halvdelen af obligationen slettedes 1779, da han havde afhændet sin hovedgård, men resten betaltes først flere år efter hans død, der indtraf i Lemvig 5. august 1779. Han var i sin tid en ærlig, oprigtig, sandru og godgørende mand, og derfor savnes han destomere af de oprigtige, som er tilbage, skriver præsten ved denne lejlighed. Hans enke, Karen Øllgård overlevede ham i mange år. Hun fortsatte mandens forretning, men måtte 1796 overgive sit bo til skifterettens behandling*). Efter fire års forløb afsluttedes skiftet med en meget betydelig underbalance. Hun boede derefter hos sin søn Rasmus Øllgård Andrup i Lemvig, i hvis hus hun døde 23. august 1816 uden at efterlade noget*).

Simon Andrup havde følgende børn, der alle var fødte i Lemvig:

Af 1. ægteskab:

Ellen Margrete A., hjemmedøbt 27. november 1753, t ugift på Pilgård i Rom sogn 1779, ^^^' 20. juni.

Et dødfødt barn, begr. 21. oktober 1754.

En dødfødt søn, begr. 7. november 1755.

Af 2. ægteskab:

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Kirsten A., hjemmedøbt 2. april 1760, f i Tisted 21. november 1826, gift dér 19- juli 1799 med guldsmed Morten Kjerulf Klem, døbt i Nykøbing på

Mors 5. december 1762, f i Tisted 22. oktober 1841.

Rasmus Øllgård A., hjemmedøbt 26. april 1761, for- mentlig død som lille.

1) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXXVIII. 67.

^ Lemvig skifteprotokol 1748— 1810 fol. 400.

*) Smst. 1810—43 fol. 82 og 92.

338

Ingeborg Margrete A., døbt 13. juni 1762, begr. 4. januar 1763.

Ingeborg Margrete A., døbt 16. september 1764, begr. 2. november s. å.

Ingeborg Margrete A., døbt 25. oktober 1767, f lo.april 183 1, gift 1° i Lemvig 11. august 1786 med Janus Karl Jakobsen Schou ^), præst til Ulvborg og Råsted, født i Gellerup præstegård 4. juli 1742, begr. i Ulvborg 20. november 1799. (Han gift i^ i Ulvborg præstegård 19. november 1776 med Anna Katrine Rasmusdatter ØUgård, født i Varde 1. august 1749, begr. i Ulvborg 21. december 1778). 2° i Ulvborg 8. maj 1802 med Kristen Kolbye til Rindom Nygård, født i Ringkøbing 21. marts 175 3t t på Rindom Nygård 20. oktober 181 3. Rasmus ØUgård A., døbt 11. februar 1770, købmand i Lemvig 1803, postmester smst., kancelliråd, f dér 25. april 1843, gift dér 10. januar 1797 med Sofie Dorotea Bræmer, fremstillet i Ramme kirke 27. marts 1770, f i Lemvig 25. april 1830, datter af by- og herredsfoged i Lemvig Andreas Bræmer. Året før sin død solgte Simon Andrup ved købe- kontrakt af 10. juni 1778 Vadskærgård med 14 huse samt Tørring kirke med tilhørende for 6100 rdl. til Aleksander Nyboe, som 13. juni næstfølgende år fik skøde på disse ejendomme '). Denne nye ejer var, skønt han kom ret langvejs fra, ved slægtskabsbånd nøje knyttet til egnen, da såvel hans fader, provst Morten Nyboe, der havde været præst i Kollerup i Vester Han herred og var født i Holstebro, som hans moder, Mette Iversdatter Qvistgård, der var en datter af den tidligere nævnte Iver

*) Wiberg (III. 444) kalder ham Jens K. J. S., men han kaldte

sig selv og kaldtes af andre Janus.

«) Vib. ldt. sk. og ppr. XXXXVIII. 773.

339

Pedersen Qvistgård på Skikkild i Vejrum sogn, havde slægtninge på Holstebro-Lemvig kanten. Da han var født i Kollerup præstegård 10. december 1754, var han endnu en ung mand, og han var — og forblev endnu i adskillige år — ungarl. Da han fra Brøndum i Kollerup sogn, hvor han efter sin faders død 1773 vistnok havde boet sammen med sin moder, flyttede til Vadskærgård, drog hun og hans yngre broder Rasmus Lind Nyboe med ham, og her holdt Mette Qvistgård 1780 samfrænde- skifte efter sin afdøde mand med sine syv sønner og tre døtre, der på denne tid var spredt for alle vinde. Det var ikke at undres over, at der kun kunde blive en ubetydelig arv til hven af børnene. De synes imidlertid at have haft en trofast ven i den velstående morbroder,, justitsråd Morten Qvistgård til Gerdrup m. fl. gårde på Sælland, for ved den tid, da det omtalte samfrændeskifte fandt sted, opholdt ikke mindre end tre af dem sig hos ham,, og straks, da Aleksander havde købt Vadskærgård, lånte han denne 5000 rdl. mod pant i de købte ejendomme, hvilken sum blev indestående i disse, indtil de femten år senere igen skiftede ejer *). — Mette Qvistgård og hendes søn Rasmus blev iøvrigt bægge boende på gården til deres død, som indtraf 1791 med & ugers mellemrum. Den sidstnævnte havde testamenteret Aleksander største- delen af sine efterladenskaber. I den bekendtgørelse, der 1775 var indrykket i for- skællige blade angående den forestående auktion over Vadskærgård, blev det anført, at der på gården kunde holdes en besætning af 100 stude, 10 kør, 10 heste og 60 får. Disse tal kan på forhånd anses for noget overdrevne, da man i slige bekendtgørelser var meget tilbøjelig til at stille alt i det bedste lys, selv om man

') Vib. ldt. sk. og ppr. XXXXIX. 42.

340

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

-der ved kom til at gå sandheden lidt for nær, og de positive oplysninger, der haves om besætningens størrelse, tyder også på, at denne altid har været noget mindre. Det var studeholdet, der var afgørende for det 18. århundredes jydsk proprietærer, det var studenes antal og studepriserne, der navnlig var bestemmende for, om hovedgårdens drift blev rentabel. For at kunne fæde så mange stude som muligt, var man ivrig for at erhverve tiender — tienden hævedes langt op i tiden næsten altid i kærven. Det er tidligere meddelt, at der 1717 på Vadskærsgård var 60 stude og 1773 80. Tallet var selvfølgelig af mange grunde noget varierende. I Simon Andrups tid svingede det mellem 74 og 88 med en noget nedadgående tendens, der fortsattes under den følgende ejer, da det i 1780 sank til 14, men dog de følgende år igen var oppe på 60. Det højeste kendte antal i Aleksander Nyboes tid nåedes 1788 med 72 stkr. ¹⁾ For de følgende år haves på grund af de forandrede tildelingsbestemmelser (forordningen af 11. juni 1788) ingen opgivelser. Efter at have ejet Vadskærsgård halvandet decennium, solgte Aleksander Nyboe den til Markus Sweistrup. Derefter købte han 1796 Krogsgård i Gudum sogn med en underlagt bondegård og Gudum sogns kongetiende, og først da han var flyttet hertil indgik han ægteskab, idet han 9. december 1796 i Vejrum sogn holdt bryllup med *) Oplysningerne er tagne af en pakke i Lundenæs-Bøvling amtsarkiv med påskriften: Opstaldning af Fedestude, navnlig af en i den liggende »Opstaldnings-Portefeuille«. Tallene for de enkelte år er følgende: 1774 88 (hvoraf 50 udførtes), 1775 80, 1777 74 (hvoraf 41 udførtes), 1778 76, 1779 70 (hvoraf 40 udførtes), 1780 54 (hvoraf 6 udførtes), 1781 70 (hvoraf 61 udførtes; pris pr. par 42 rdl.), 1782 60, 1783 60, 1787 62 (pris pr. par 72 rdl.), 1788 72. For nogle år er ingen oplysninger tilstillede amtet.

541

Anne Marie Ibsen, faster til anatomen Ib Pedersen Ibsen og datter af Ib Pedersen, der var ejer af Skaber mølle og fawter af gården Rindsholm, hvor hans nævnte datter blev født 1778. Den 14. juni s. å. blev hun, hvis moder hed Kirstine Mortensdatter, fremstillet i Asmild kirke. Med hende havde Aleksander Nyboe følgende fem børn, der alle var fødte på Krogsgård: Morten N., døbt i Gudum kirke 23. december 1797, ejer af Store Skikkild i Vejrum sogn, f. d. 31. marts 1822, gift i Vejrum kirke 6. oktober 1821 med Sara Henriksdatter, fremstillet i Måbjærg kirke 3. januar 1796, f. P¹⁾ Holmgård i Gimsing 24. januar 1867, datter af gårdmand Henrik Lauridsen i Øster Frøjk. (Hun gift 1° i Måbjærg sogn 15. oktober 1814 med Niels Martinus Kristensen, født på Store Skikkild 15. april 1792, f. d. j. maj 1821, — 3° i Vejrum sogn 4. december 1822 med Kristen Nielsen Damgård, født i Damgård i samme sogn 22. februar 1797, f. ¹⁾ gårdmand og sognefoged i Feldborg 27. december 1857.) Ib N., døbt i Gudum kirke 14. februar 1799, kvæghandler og fra 1833 til sin død ejer af Krogsgård, at d. 5. januar 1875, gift i Gudum kirke 4. november 1825 med Maren Jensdatter, døbt d. 14. december 1798, f. P¹⁾ Krogsgård 11. juni 1862, datter af gårdmand Jens Kristensen i Østerlind. Rasmus N., døbt i Gudum kirke 17. december 1800, senere skæbne ukendt. Mette Qvistgård N., døbt i Gudum sogn 23. maj 1802, t. d. 20. juli 1889, gift d. 12. januar 1827 med seminarist, skolelærer og kirkesanger Bertel Bertelsen, født i Fiskbæk i Gudum sogn, døbt 29. marts 1802, t. P¹⁾ Højlund i samme sogn 20. december 1849.

22

342

Peder Overgård N., døbt i Gudum sogn 27. juni 1805, begr. d. 11. september s. å.

Kort efter sit sidstnævnte barns fødsel, døde Aleksander Nyboe på Krogsgård og blev begravet 19. august 1805. Til sine arvinger efterlod han et betydeligt bo, hvis faste ejendomme bestod af Krogsgård, Gudum sogns hele konge- og halve kirketierende samt Nørre Nisum sogns kongetiende, som han 1798 havde købt af general-

auditør Hans Jakob Lindahl for 6800 rdl.¹⁾ Derimod havde han afhændet forskellige tiender, som han havde arvet efter sin svigerfader ¹⁾.

Anne Marie Ibsen fik straks

efter sin mands død bevilling på at sidde i uskiftet bo, men da hun snart efter besluttede sig til at indgå nyt ægteskab, holdt hun det følgende år samfrændeskifte >)

med sine børn, hvorved boets beholdne midler opgjordes til 21000 rdl. Hun overtog selv hele boet og bragte således Krogsgård til sin anden mand Niels Christian Buch, der vistnok var beslaget med hendes første mand, idet han var søn af Laurids Hansen Buch til Tandrup i Snejbjærg sogn og hans hustru Ingeborg Lauridsdatter Nyboe. Niels Christian Buch, der var blevet døbt i Snejbjærg kirke 4. april 1774, døde på Krogsgård 7. maj 1833.

Hans enke døde sammesteds 29. august 1846.

Som ovenfor berørt solgte Aleksander Nyboe Vadskærsgård til Markus Sweistrup. Efter foregående købekontrakt, hvis indhold og dato ikke kendes, udstedtes skødet den 25. juni 1794¹⁾. Det lød i alt væsentligt på

1) Vib. Idt. sk. og ppr. LU. 69.

«) Smst. 70; Fjends-Nørlyng herreders justitsprotokoi 1791—1800 fol. 529.

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

*) Kopi af skiftebrevet blandt Skodborg- Vandfuld herreders sluttede skifter.

*) Vib. ldt. sk. og ppr. Ll. 266. Registret til dette bind mangler.

Det er derfor muligt, at det om Markus Sweistrup indeholder enkelte oplysninger, som er blevne oversete.

343

de samme ejendomme, som sælgeren havde købt 1779, og prisen var 10000 rdl. Da kurantsedlemes kurs var næsten ganske ens 1779 og 1794 ses det, at ejendommens værdi havde været meget stigende i den tid, Nyboe havde haft den; man befandt sig, som bekendt, stadig i en opgangsperiode.

Markus Sweistrup var, da han købte Vadskærgård, forpagter på Rammegård, en halvanden mils vej fra hin. Denne og flere andre gårde ved Vestkysten tilhørte ligesom Lundbæk og Pandum ved Nibe baronerne Juel af Ryssensteen, hvilket foranledigede en stadig forbindelse mellem egnen omkring hin by og om Lemvig. De mange forskellige funktionærer — birkefæder og -skrivere, forpagtere og forvaltere —, der var ansat ved disse godser, forflyttedes jævnlig fra godserne mod øst eller omvendt, og det var ikke usædvanligt, at en fader hist havde en søn her. Det var også ad denne vej, Markus Sweistrup, der uden al tvivl var født på Pandum[^]), havde gjort det lange spring mod vest. Hans fader, Andreas Sweistrup, havde i mange år været forpagter på sidstnævnte gård, hvor han døde 1778 som en velstående mand, og hans moder, Elisabeth Sofie Alsing i Nibe, døde sammesteds syv år senere. Andreas Sweistrup efterlod sig ved sin død af to ægteskaber fire sønner og to døtre, af hvilke børn Markus, der var den næsttyngste, altså blev forpagter på Rammegård, i hvilken stilling han første gang er fundet nævnt 1787[^]; denne forpagtning

*) Hans Éader bode på denne gård allerede 1750 og var — i det mindste fra 1765 — forpagter der. Efter de oplysninger, der foreligger om Markus' alder, dels ved faderens, dels ved hans

egen død, skal han være født 1766, hvilket også passer godt med, at han blev konfirmeret i Vokslev kirke 1782; men kirkebogen for Vokslev sogn, der er i behold fra foråret 1765, anfører intet om hans døb.

>) Bøvling kirkebog fol. 49.

344

har han rimeligvis opgivet, da han 1794 blev ejer af Vadskærgård. Hvad der vides om ham som ejer af denne er sagt med få ord, men i én henseende blev hans virksomhed her af blivende betydning, idet han, ligesom si manges anden vestjysk proprietær ved samme tid, erhvervede rentekammerbevilling på at udparcellere sin gård. Hverken bevillingens dato eller hvad den i enkelthederne gik ud på har dog været til at finde[^]); men antagelig har parcelleringen fundet sted efter 1800, da Markus Sweistrup pantsatte gården til forpagter Jørgen Fævejle på Ugiltgård, uden at det omtales, at den var udstykket[^]), og at det har været en temmelig radikal udstykning, der har fundet sted, fremgår af, at der 1813 omtales seks biparceller af gården på tilsammen lidt over 12 tdr. htk. [^]), så at hovedparcellen derefter ikke kan have været mere end 8 — 9 tdr. htk. Den angives dog til omtrent 16 tdr. i et skøde, der straks vil blive nævnt, men da de nu kun kendes i en kort ekstrakt, kan der ingen vægt lægges herpå; der kan meget vel derved forstås hovedparcellen med de biparceller, der følger med denne.

Den 16. oktober 1806 fik Markus Sweistrup i henhold til foregående købekontrakt tilskødet hovedparcellen af gården Eskebæk i Tørring sogn (9—1 — 2 — 2Vs —)

^) I Ringkøbing amtsarkiv er den forgæves blevet eftersøgt, og i amtstuearkivet har der overhovedet intet været at søge efter, da størsteparten af det er blevet kasseret i følge ordre af 2. juni

1876 fra generaldirektoratet for det direkte skattevæsen I

*) Vib. ldt. sk. og ppr. LIL 246 og 895. Obligationen, der var dateret 25. juni 1800 og lød på 6200 rdl., blev 24. juni 1804 kvitteret til udslettelse.

^ Efter en i Holstebro amtstuearkiv værende matrikelgenpart, dat. 1. novbr. 1813, hvor hovedparcellen ikke nævnes.

345

for 3725 rdl.*). Året efter solgte han — uden foregående skriftlig købekontrakt — ved skøde af 3. juli hovedparcellen af Vadskærgård, der angives til 15[^]—7-- 2 — 1 —, samt Tørring kirke med korn- og kvægtiende, jord og jordskyld for 10600 rdl. til Mads Jensen Agger fra Borris[^] og flyttede til sin nye erhvervede ejendom, hvor han, der hele sit liv var ugift, døde 12. december 1825. Tre ugers tid før sin død havde han mundtlig i vidners overværelse afhændet sin gård til Mads Povlsen,

Vadskærgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

der af skifteretten fik skøde på den. Der blev ingen arv til afdødes søskende').

Mads Agger, der 1807 var blevet ejer af Vadskærgård, var født i Borris sogn 1768 og døbt 2. oktober sammen med sin tvillingsøster Bodil, der 1793 ^{^^^ 8*^} med gårdmand Visti Rahbeck; året efter holdt Mads den 28. september bryllup i sit fødesogn med Karen Nielsdatter Øllegård, der var født i Varde 19. juni 1770 og datter af Niels Sørensen Øllgård og Kristiane Nielsdatter Nyeland. I dette ægteskab blev han fader til en stor børneflokk, idet hans hustru, dels mens han beboede sin fædrenegård i Borris sogn, dels efter at han var kommet til Vadskærgård, fødte ham syv sønner, hvoraf dog den ene var dødfødt, og to døtre.

Skønt Mads Agger vistnok var omtrent tomhændet, da han overtog hovedgården *), lykkedes det ham ^og at blive ved den i de følgende trange tider, da så mange

) Ekstrakt af skødet i Skodborg -Vandfuld herreders justitsprotokol 1802—16 fol. 317.

>) Ekstrakt af skødet smst. fol. 333.

>) Skifte i Skodborg -Vandfiild herreders justitsprotokol; det blev sluttet 28. juni 1828. — Eskebæk, som Markus Sweistrup selv havde givet hen ved 11 000 kr. for, solgtes for c. 3600 kr.

*) Han pantsatte 6. juli 1807 Vadskærgård og Tørring kirke for 1 0000 rdl til byfoged Søren Borch i Ringkøbing (Skodborg-Vandfuld herreders justitsprotokol 1802 — 16 fol 333).

346

af hans standsfæller måtte gå fra hus og hjem. Nogle år før sin død, der indtraf på Vadskærgård 21. januar 1842, havde han overdraget denne til sin søn Jens

Christian, hos hvem enken levede til sin død 9. september 18j2. Vadskærgård ejes nu af Mads Aggers efterkommere og har således haft den for en jysk hovedgård, der ikke

ved særlige bånd er unddraget den almindelige omsætning, i den nyere tid næsten enestående skæbne i 100 år at være i samme slægts besiddelse.

END OF S. Nygård, cand. mag. Hefte om Vadskaergaard

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

7 Skifter, uddrag af nogle skifte forretninger som viser nogle ejerforhold udarbejdet af Erik Brejl.

Uddrag af skifter;

133 Mads Maae i Vadskærgård [i Tørring sogn]. 5.3.1737, fol.445B.

E: Johanne Cathrine Ryberg. LV: bror Christian Frederik [Pedersen] Ryberg, præst i Bording, Mads Staby til Gudumkloster. B: Peder 4. Første ægteskab med Maren Andersdatter Windfeld, skifte 20.7.1730. B: Anders 16, Johanne Cecilie 13, Jens 12, Anne Cathrine 9. FM: Hans Eskildsen i Øster Hovmade i Hove sogn, mosters mand Niels Mortensen i Kirkeby i Farup sogn ved Ribe, fasters mand Hans Højland i Hoven sogn, morbror Jørgen Windfeld i Ribe, Hans Windfeld i Christian Alberts Kog i Holsten, Christian Windfeld sst, Jens Windfeld, forpagter på Ølegård(?).

1184 Rasmus Nyboe, ugift på Vadskærgård [i Tørring sogn]. 23.12.1791, fol.665B, protokol 1790-1798, IV, fol.40B.

A:

- 1) bror Alexander Nyboe til Vadskærgård
- 2) bror Iver Nyboe, forvalter på Gerdrup på Sjælland
- 3) bror Peder Nyboe, fuldmægtig på amtstuen i Odense
- 4) bror Christen Nyboe, foged på Nørgård i Salling
- 5) bror Johannes Nyboe, student i København
- 6) bror Mikkel Nyboe, forpagter på Ustrup
- 7) søster Louise [Mortensdatter] Nyboe g.m. Tellef Børresen, præst på Orø
- 8) søster Magdalene Nyboe på Vadskærgård.

Testamente af 12.2.1791.

636 Lisbeth Madsdatter Lyngaa (Lyngø) i Viborg. 23.7.1739, fol.512B.

Enke efter Søren Mogensen, [forpagter på Ørslevkloster og Strandet]. B:

- 1) Christian Frederik Vadskær 26
- 2) Christence Helene Vadskær 21, i København.

FM:

1 Thomas Mikkelsen, forpagter på Tårupgård [g.m. moster Dorthe Madsdatter Lyngaa]

2 Thomas Nørholm, prokurator i Viborg.

Desuden nævnes afdødes søster [Inger Madsdatter Lyngaa] g.m. Jørgen [Nielsen] Hjersing, præst i Lyngå og Skjød.

[Afdøde mand døbt Tørring 5.3.1676 med forældrene Mogens Sørensen, forpagter på Vadskærgård i Tørring sogn i Skodborg herred, død 1.12.1728 og Abelone Andersdatter].

Afdøde døde 11.4.1739.

END OF SKIFTER

8 Folketaellinger aar 1787-1880 fra Danmarks Arkiverl uddrag visende ejer, familie og ansatte ved Vadskaergaard.

FOLKETAELLINGER:

Uddrag; viser ejere af Wadskaergaard 1787-1880 – i roedt familie paa andre gaarde.

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Sæde Gaard Vadschiærgaard, , FT-1787

Alexander Nyboe	32	Ugift	Eijer af Vadschiærgaard
Provstinde Nyboe	71	Enke(mand)	Holder Huus
Magdalene Nyboe	33	Ugift	
Rasmus Nyboe	24	Ugift	Handler med heste og qvæg
Peder Jensen	37	Gift	Avls Karl
Jens Christensen	25	Ugift	Anden Karl
Peder Pokkiær	26	Ugift	Dagleyer
Lass Aasbiørg	26	Ugift	Har kuns eet been og nyder Almisse
Mads Povlsen	15	Ugift	Passer paa Stude, Køer og Faar
Christian Rasmussen	13	Ugift	Passer paa Stude, Køer og Faar
Jens Christian	12	Ugift	Passer paa Stude, Køer og Faar
Johanne Eschilddatter	25	Ugift	
Mette Tøgersdatter	24	Ugift	
Marie Jensdatter	12	Ugift	

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Wadskiergaard, , 89, FT-1801

Hr Marcus Sveistrup	36	Ugift	Huusbonde	Propritair og Beboer
Jomfrue Else Marie Mørk	46	Ugift	Beslægtet	Huus Jomfru
Jens Madsen Berg	28	Ugift	Avls Karl	Gevorben Soldat
Christen Olesen Agger	27	Ugift	Staldkarl	
Claus Christensen Kamstrup	26	Ugift	Tærsker	
Simon Madsen Closter	25	Ugift	Røgter	
Niels Nielsen	16	Ugift	ligeleedes	
Jens Andersen	18	Ugift	Stalddreng	
Anne Marie Jensdatter Seiberg	46	Ugift	Kjøkken Pige	
Mætte Jensdatter Nørgaard	20	Ugift	Brygger Pige	
Else Jensdatter Nørgaard	14	Ugift	Hønse Pige	

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Hovedgaarden Waskjærgaard, 40, FT-1834

Mads Agger	66	Gift	Gaardmand
Karen Agger født Øllgaard	64	Gift	hans Kone
Jens Christian Agger	26	Ugift	deres Søn
Jens Agger Poulsen	10	Ugift	Pleiesøn
Mads Andersen	37	Ugift	Tjenestekarl
Niels Christensen	20	Ugift	Tjenestekarl
Mads Madsen	17	Ugift	Tjenestedreng
Christiane Jensdatter	28	Ugift	Tjenestepige
Karen Kirstine Friis	30	Ugift	Tjenestepige

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Mel Kallesøe, 51, FT-1834

Steffen Madsen Agger	28	Gift	Gaardmand
Ane Kirstine Jeppesdatter	42	Gift	hans Kone
Christen Høiland Agger	2	Ugift	deres Barn

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Mads Agger 1 Ugift deres Barn
Mads Lauridsen 17 Ugift Tjenestedreng
Karen Magrethe Bertelsdatter 18 Ugift Tjenestepige
Ane Marie Christensdatter 12 Ugift Tjenestepige

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Vaskjergaard, 53, FT-1840

Jens Christ: Madsen Agger 31 gift Gaardmand
 Ceciliane Johanne Smidt 37 gift hans Kone
 Peder Vinkel Agger 3 ugift deres Barn
 Mads Agger 1 ugift deres Barn
 Jens Poulsen 15 ugift deres Pleiesøn
 Mads Agger 73 gift Aftægtsmand, forsørges af Sønnen
 Karen Ølgaard 70 gift hans Kone
 Laust Villumsen 29 ugift Tjenestekarl
 Laust Jensen 29 ugift Tjenestekarl
 Mads Madsen 24 ugift Tjenestekarl
 Ane Sophie Andersdatter 29 ugift Tjenestepige
 Ane Jensdatter 24 ugift Tjenestepige

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Mellum Kallesøe, 5[b], FT-1840

Steffen Madsen Agger 35 gift Gaardmand
Ane Kirstine Jeppesdatter 48 gift hans Kone
Christen Høiland Steffensen 8 ugift deres Barn
Mads Agger Steffensen 7 ugift deres Barn
Jepe Christian Steffensen 2 ugift deres Barn
Mads Christensen 19 ugift Tjenestekarl
Ane Elisabeth 25 ugift Tjenestepige

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Hovedgaarden Vaskjergaard, 35, FT-1845

Jens Christian Agger 37 Gift Gaardmand i Sognet
 Johanne Cecilie Smidt 43 Gift hans Kone Viborg
 Karen Ølgaard Agger 76 - hans Moder og forsørges af ham Varde??
 Peder Vinkel Agger 8 Ugift deres Barn i Sognet
 Mads Agger 6 Ugift deres Barn i Sognet
 Jørgen Christian Smidt Agger 4 Ugift deres Barn i Sognet
 Christen Poulsen 27 Ugift Tjenestekarl Dybe Sogn, Ringkjøbing Amt
 Jeppe Jensen 26 Ugift Tjenestekarl i Sognet
 Mads Madsen 28 Ugift Tjenestekarl Nørlem Sogn, [Ringkøbing Amt]
 Nicoline Overbye 25 Ugift Tjenestepige Trans Sogn, [Ringkøbing Amt]
 Ane Kirstine Andreasdatter 24 Ugift Tjenestepige Faberg Sogn, Ringkjøbing Amt

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Mel Kallesøe, 64, FT-1845

Steffen Madsen Agger 40 Gift Gaardmand i Sognet
Ane Kirstine Jepsdatter 52 Gift hans Kone i Sognet
Christen Høiland Agger 13 Ugift deres Barn i Sognet
Mads Agger 12 Ugift deres Barn i Sognet
Jepe Christian Agger 7 Ugift deres Barn i Sognet
Jens Christian Andersen 22 Ugift Tjenestekarl i Sognet
Karen Marie Nielsdatter 21 Ugift Tjenestepige Lomborg Sogn, Ringkjøbing Amt

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Tørring, et Huus, 11 F2, FT-1850

Ane Margrethe Agger 72 Ugift Indsidder og ernærer sig ved Haandarbeide Tørring

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Tørring, Hovedgaard Vadskjergaard, 41, FT-1850

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Jens Christian Agger	42	Gift	Gaardeier og Huusfader	Tørring
Cicilie Johanne Smidt	48	Gift	hans Kone	Viborg
Peder Vinkel Agger	13	Ugift	deres Barn	Tørring
Mads Agger	11	Ugift	deres Barn	Tørring
Jørgen Christian Agger	9	Ugift	deres Barn	Tørring
Karen Olgaard Agger	80	Enke	Huusfaderens Moder og forsørges af ham	Varde
Mads Madsen	33	Ugift	Tjenestefolk	Nørlem
Anders Peder Christensen	22	Ugift	Tjenestefolk	Lomborg
Jeppes Jensen	31	Ugift	Tjenestefolk	Tørring
Peder Christ. Jensen	26	Ugift	Tjenestefolk	Dybe
Nicoline Overbye	30	Ugift	Tjenestefolk	Trans
Katrine Nielsdatter	32	Ugift	Tjenestefolk	Humlum

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Tørring, Mellum Kallesøe, 87, FT-1850

<i>Steffen Madsen</i>	<i>45</i>	<i>Gift</i>	<i>Gaardmand</i>	<i>Tørring</i>
<i>Ane Kirstine Jeppesdatter</i>	<i>57</i>	<i>Gift</i>	<i>hans Kone</i>	<i>Tørring</i>
<i>Christen Høiland Steffensen</i>	<i>18</i>	<i>Ugift</i>	<i>deres Barn</i>	<i>Tørring</i>
<i>Mads Agger Steffensen</i>	<i>17</i>	<i>Ugift</i>	<i>deres Barn</i>	<i>Tørring</i>
<i>Jeppes Christian Steffensen</i>	<i>12</i>	<i>Ugift</i>	<i>deres Barn</i>	<i>Tørring</i>
<i>Else Margrethe Nielsdatter</i>	<i>21</i>	<i>Ugift</i>	<i>Tjenestepige</i>	<i>Ramme</i>

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Mel Kallesøe, En gaard, 55, FT-1855

<i>Steffen Madsen Agger</i>	<i>50</i>	<i>Gift</i>	<i>Gaardmand</i>	<i>I Sognet</i>
<i>Ane Kirstine Jeppesdatter</i>	<i>62</i>	<i>Gift</i>	<i>Hans kone</i>	<i>I Sognet</i>
<i>Christen Høiland Agger</i>	<i>23</i>	<i>Ugift</i>	<i>Deres børn</i>	<i>I Sognet</i>
<i>Jeppes Christian Agger</i>	<i>17</i>	<i>Ugift</i>	<i>Deres børn</i>	<i>I Sognet</i>
<i>Karen Marie Nielsen</i>	<i>31</i>	<i>Ugift</i>	<i>Tjenestepiger</i>	<i>Lomborg S., Ringk. Amt</i>
<i>Christine Nielsen</i>	<i>11</i>	<i>Ugift</i>	<i>Tjenestepiger</i>	<i>Harbøer, Ringk. Amt</i>

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, Vaskjær, Gaard, 41, FT-1855

Jens Christian Agger	47	Gift	Proprietair	I Sognet
Zielliane Johanne Smidt	54	Gift	Hans kone	Viborg By
Peder Vinkel Agger	18	Ugift	Deres sønner	I Sognet
Mads Agger	16	Ugift	Deres sønner	I Sognet
Jørgen Chr. Agger	14	Ugift	Deres sønner	I Sognet
Peder Christian Jensen	31	Ugift	Tjenestekarl paa Vaskjærgaard, Dannebrogsmænd	Dybe Sogn, Ringk. Amt
Mads Madsen Vraae	38	Ugift	Tjenestefolk	Nørlem S., Ringk. Amt
Mette Marie Lauridsen	36	Ugift	Tjenestefolk	Hygum S., Ringk. Amt
Dorthe Pedersen	26	Ugift	Tjenestefolk	Nørlem S., Ringk. Amt
Johanne Pedersen	27	Ugift	Ernærer sig ved skrædersyen	Houe S., Ringk. Amt

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , Vadskjærgaard, 119, FT-1870

Mads Agger	30	Ugift	Gaardeier	Landmand	Tørring
Ane Marie Pedersen	27	Ugift	Huusholderske		Hygum, [Ringkøbing amt]
Karen Marie Sørensen	24	Ugift	Tyende		Houe, [Ringkøbing amt]
Henriette Christensen	26	Ugift	Tyende		Gudom, [Ringkøbing amt]
Maren Jensen	20	Ugift	Tyende		Gimsing, [Ringkøbing amt]
Christen Jensen	25	Ugift	Tyende		Lemb, [Ringkøbing amt]
Christen Ørts Møller	26	Ugift	Tyende		Faberg, [Ringkøbing amt]
Christen Christensen	32	Ugift	Tyende		Faberg, [Ringkøbing amt]
Anker Kallund	14	Ugift	Tyende		Hygum, [Ringkøbing amt]
Christen Pedersen	18	Ugift	Tyende		Lomborg, [Ringkøbing amt]

Ringkøbing, Skodborg, Tørring, , En Gaard, Waskjærgaard, [19] 8, FT-1880

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Mads Agger	40	Gift	Huufader og Propri[e]tair	Tørring Sogn, [Ringkjøbing Amt]
Karen Agger f. Breinholt	36	Gift	hans Hustrue	Heldum [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Jens Christjan Agger	5	Ugift	deres Barn	her i Sognet
Niels Breinholt Agger	4	Ugift	deres Barn	her i Sognet
Niels Laurits Agger	3	Ugift	deres Barn	her i Sognet
Silliane Johanne Agger	1	Ugift	deres Barn	her i Sognet
Peter Winkel Agger	under 1 Aar	Ugift	deres Barn	her i Sognet
Jens Svendsen Christensen	29	Ugift	Tjenestekarl	Gudum [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Ander[s] Christen Pedersen	25	Ugift	Tjenestekarl	Tørring [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Jens Peter Nielsen	21	Ugift	Tjenestekarl	Hurup Sogn, Thisted Amt
Jeppe Christensen	23	Ugift	Tjenestekarl	Vester Assels Sogn, Thisted Amt
Laust Larsen	15	Ugift	Tjenestedreng	Øster Assels Sogn, Thisted Amt
Marie Kjerstine Iversen	20	Ugift	Tjenestepige	Møborg [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Laustsine Laursen	20	Ugift	Tjenestepige	N. Nisum [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Kjerstine Laursen	17	Ugift	Tjenestepige	N. Nisum [Sogn, Ringkjøbing Amt]
Dorthea Marie Thomsen	30	Ugift	Tjenestepige	Ræhr Sogn, Thisted Amt
Karen Marie Jensen	19	Ugift	Tjenestepige	Møborg Sogn, [Ringkjøbing Amt]

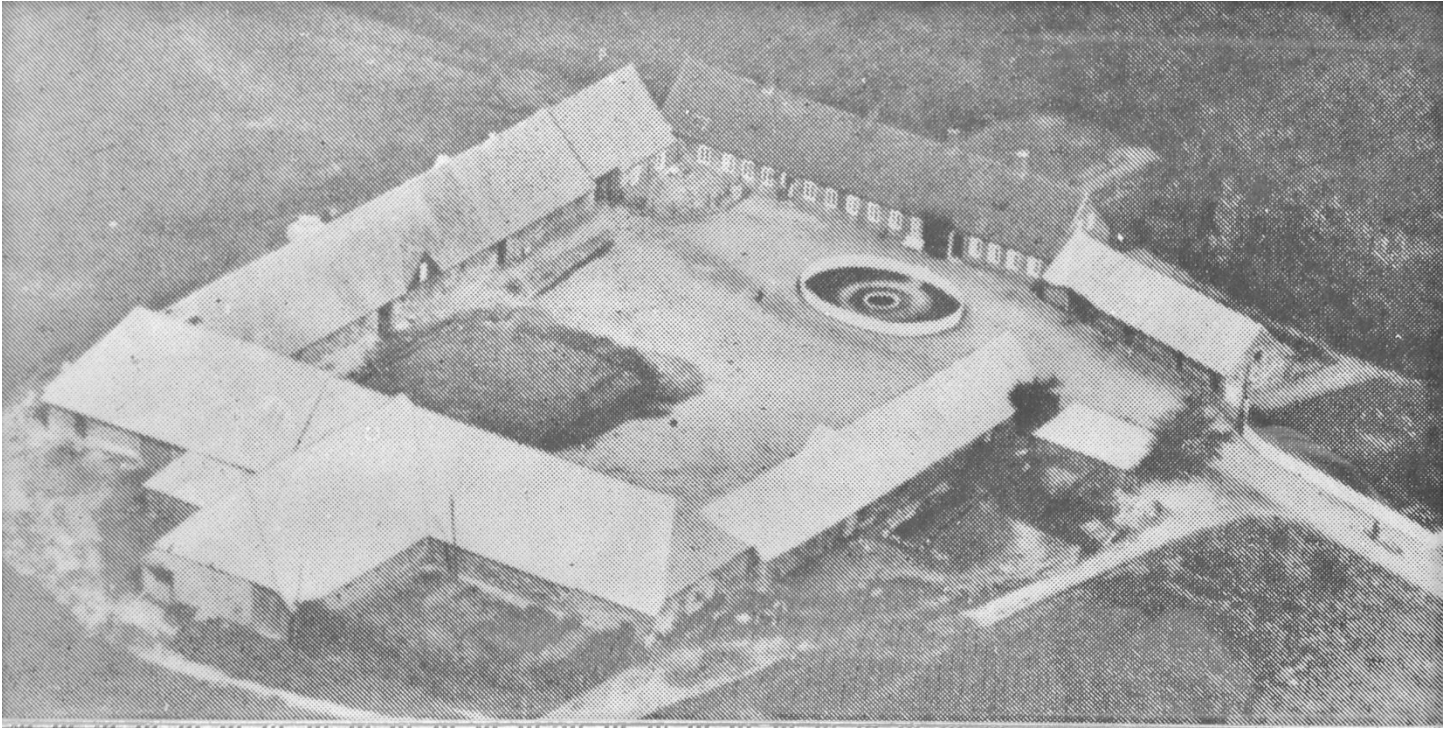
Ringkjøbing, Skodborg, Tørring, , , [47], FT-1916

Mads Agger	26.3.1839	Enkemand	Hufader	Landbrug
Knud Agger	4.5.1883	Ugift	Barn	
Ingvar Agger	?? .12.1880	Ugift	Barn	
Ane Søgaard Agger	? .3.1884	Ugift	Husbestyrerinde	
Sigrid Tonsberg	22.12.1895	Ugift	Tjenestepige	
Dagny Jensen	20.10.1898	Ugift	Tjenestepige	
Hartvig Jensen	7.6.1896	Ugift	Tjenestekarl	
Niels Olesen	?? .5.1897	Ugift	Tjenestekarl	
Kristian Nielsen	8.7.1900	Ugift	Tjenestekarl	

END OF FOLKETAELLINGER.

Vadskærsgård (Vadskjærgaard, Wadschier)

Photo of Vadskærsgård before the fire 1956 looking North; current location of the southern is a about 20meters further north; the debris left from the fire has been pushed to the western edge forming a podium. The Manor itself has been located about the same place as then. The picture has kindly been provided by Kurt Stauntrup current owner (from newspaper article – date and magazin not known).

Printed in dk 2014